

Laaja hyvinvointikertomus

2017 - 2020

JÄMSÄLÄINEN HYVINVOINTITARINA - LAAJA HYVINVOINTIKERTOMUS 2017 - 2020

Sisällys

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS KAUDELLA 2013–2016	3
1 JÄMSÄLÄISTEN HYVINVOINTI INDIKAATTOREIDEN VALOSSA	4
1.1 JÄMSÄLÄISTEN HYVINVOINTIIN VAIKUTTAVIA ERITYSPIIRTEITÄ KAUPUNGIN PALVELURAKENTEESTA JA TALOUDESTA.....	4
1.2 LAPSET JA NUORET	6
1.3 NUORET JA NUORET AIKUISET	6
1.4 TYÖIKÄISET.....	7
1.5 IKÄIHMISET	7
1.6 KAIKKI IKÄRYHMÄT	7
2 KAUDEN 2013–2016 TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	8
2.1 HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ YMPÄRISTÖ	11
2.2 MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN JA PÄIHTEIDENKÄYTÖN VÄHENEMINEN	12
2.3 LIIKKUMISEN JA HENKISEN VIREYDEN EDISTÄMINEN.....	12
2.4 TERVEELLISEN RAVITSEMUKSEN EDISTÄMINEN	14
2.5 KÖYHYHDEN JA SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN	14
2.6 KUNNAN STRATEGISTA JOHTAMISTA TOTEUTETAAN KUNTALAISTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN NÄKÖKULMASTA.....	17
3 JOHTOPÄTÖKSET SEKÄ HUOMIOITAVAT ASIAT KAUELLE 2017–2020	18
OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA KAUELLE 2017–2020	19
4 KUNTASTRATEGIAN PAINOPISTEET JA LINJAUKSET	19
5 HYVINVOINNIN PAINOPISTEALUEET JA KEHITTÄMISKOHTEET	20
5.1 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN.....	22
5.2 IKÄIHMISTEN ELÄMÄNLAADUN EDISTÄMINEN.....	26
5.3 TYÖIKÄISEN VÄESTÖN ELÄMÄNHALLINNAN VAHVISTAMINEN.....	28
5.4 YHTEISÖLLISYYDEN JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN.....	30
LIITE 1 INDIKAATTORIT.....	33
LIITE 2 HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN ERILLISOHJELMAT JA -SUUNNITELMAT.....	39

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS KAUDELLA 2013–2016

Jämsän kaupungin hyvinvointikertomus 2017–2020 linjaa jämsäläisten terveyden ja hyvinvoinnin painopisteet, tavoitteet sekä seurannan. Maakuntatilanteen selvittyä ja maakuntien toiminnan käynnistyttyä asiakirjaa päivitetään tarvittaessa. Päivityksiä voidaan tehdä myös jämsäläisille suunnatun kuntalaiskyselyn perusteella. Kysely toteutetaan valtuustokausittain ja ensimmäisen kerran sen aika on vuonna 2017. Laajan 4-vuotiskausittain laadittavan hyvinvointikertomuksen lisäksi hyvinvointia seurataan vuosiraporteissa. Asiakirjat raportoidaan kaupunginhallitukselle ja – valtuustolle vuosittain.

Maakuntauudistuksessa kunnilla säilyy keskeisesti vastuu väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Tässä työssä huomioidaan keskeiset alueelliset tarpeet ja erityispiirteet, kuten Jämsässä esimerkiksi työttömyys. Jämsän kaupunki on uudistanut hyvinvointijohtamisen toimintatapansa tulevaa vastaavaksi eli hyvinvoinnin koordinaatio on siirtynyt vuonna 2016 yleishallintoon. Näin toimien voidaan varmistaa poikkihallinnollisuuden toteutuminen.

Jämsässä on vuodesta 2016 toiminut hyvinvointiryhmä, jossa jäsenenä on kattavasti kaupungin eri toimialojen edustajia, mutta myös keskeisten sidosryhmien edustajat kuten Työvalmennusäätiö Avituksen, Kiinteistö Oy Jämsänmäen, Jämsek Oy:n ja Jämsän Terveys Oy:n edustajat. Toimintaa koordinoi kahdesti vuodessa kokoontuva hyvinvoinnin johtoryhmä, jossa kaupungin edustajien (mm. toimialajohtajat) lisäksi on edustettuna Jämsän Terveys Oy, poliisi ja seurakunta. Yhteistyötä tehdään myös palo- ja pelastuslaitoksen kanssa. Hyvinvointikertomuksen laadintaan on osallistettu kuntalaisia sekä vapaaehtoisjärjestöjä ja muita toimijoita hyvinvoinnin kuntalaispäivässä, jotta jämsäläisten eteen tehtävä hyvinvointityö saataisiin mahdollisimman hyvin näkyväksi.

Jämsän kaupungissa hyvinvoinnin edistämistyöllä on pidempi historia. Jo vuosille 2013–2016 on laadittu laaja hyvinvointikertomus sekä raportoitu vuosittain sen toteutumisesta. Hyvinvointiryhmä on aiemmin toiminut nimellä preventioryhmä.

Hyvinvoinnin johtaminen Jämsän kaupungissa on tietoista voimavarojen kohdentamista kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen (tiedolla johtaminen). Hyvinvointia katsotaan sen käsitteen laajassa merkityksessä, eikä vain sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta.

Hyvinvointijohtamista toteutetaan tai koordinoidaan kunnan eri toimialoilla strategian suunnassa, joten on tärkeää että hyvinvointiryhmän toimijat ovat keskeisessä roolissa ohjaamaan toimintaa edustamallaan toimialalla tai tahossa, mutta ryhmä tarvitsee vaikuttavuuden lisäämiseksi toimijoita muualtakin. Hyvinvointityötä jämsäläisten eteen tehdään runsaasti kaupunkikonsernin sisällä, vapaaehtoisten toimijoiden ja muun muassa terveyspalveluita jämsäläisille tuottavien yritysten toimesta. Kaupunginvaltuusto päättää resursseista ja ohjaa hyvinvointityön tekemiseen.

Hyvinvoinnin edistämiseksi Jämsän kaupunki sekä muut toimijat, kuten seurakunta, luovat hyvinvoinnin edellytyksiä, mutta yksittäinen kuntalainen on omalta osaltaan vastuussa omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan. Yleisesti kunnan tehtävänä on tukea terveellisten valintojen mahdollisuuksia ja vahvistaa hyvinvoinnin taustatekijöitä, kuten koulutusmahdollisuuksia, elinoloja, työoloja ja palveluiden toimivuutta. Näin toimien yksilön ja yhteisöjen mahdollisuus edistää omaa ja lähiympäristönsä terveyttä paranevat. Hyvinvointi on siten yksilökokemuksen lisäksi yhteisötason asia. Hyvinvointi koostuu monista osatekijöistä, kuten terveydestä, toimeentulosta, asumisesta, puhtaasta ympäristöstä, turvallisuudesta, itsensä toteuttamisesta ja läheisistä ihmissuhteista

Hyvinvointikertomuksen painopisteet ovat valikoituneet jämsäläisen tarpeen ja alueellisten suositusten perusteella. Jämsäläiset painopisteet ovat:

1. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
2. Ikäihmisten elämänlaadun edistäminen
3. Työikäisen väestön elämänhallinnan vahvistaminen
4. Yhteisöllisyyden ja turvallisuuden edistäminen

Hyvinvointikertomus on strateginen asiakirja suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työvälineeksi. Tavoitteena alkavalla valtuustokaudella on, että kaupungin strategian mukainen talousarvion tavoitteisto ja hyvinvointisuunnitelman tavoitteet saadaan mahdollisimman yhteneviksi ja arvioinnissa voidaan hyödyntää mahdollisimman paljon yhteisiä mittareita.

Hyvinvointikertomus koostuu kuluneen valtuustokauden arvioinnista, joka kuvataan asiakirjan aluksi. Toisessa osuudessa kuvataan suunnitelma kaudelle 2017 - 2020.

Hyvinvointikertomusta on työstänyt kaupunginjohtajan nimeämät työryhmät. Varsinaiseen hyvinvointiryhmään ovat kuuluneet varhaiskasvatuksen alue-esimies Eva-Liisa Häyhänen, rehtori Tuija Huikuri, palveluasiantuntija Hannu Ahlstedt, palveluasiantuntija Auli Heinonen, Jämsän Terveys Oy:n edustaja Riitta Hjelt, kaupunginpuutarhuri Raisa Heino, ympäristöpäällikkö Piia Koski, asumisneuvoja Milja Laakso, Jämsek Oy:n edustajana kehittämispäällikkö Anna-Liisa Juurinen, työllistämiskoordinaattori Juha Liukkonen sekä Työvalmennussäätiö Avituksen edustajana Satu Pollari.

Hyvinvointikertomusta on käsitelty ja työstetty hyvinvointityöryhmän ehdotuksen pohjalta laajennetussa kaupungin johtoryhmässä ja tähän ovat kuuluneet kaupunginjohtaja Ilkka Salminen, talousjohtaja Ari Luostarinen, hallintojohtaja Annaliisa Lehtinen, tekninen johtaja Tarja Kuisma, kaupunkisuunnittelupäällikkö Kari Stenlund, sivistystoimen johtaja Leena Kilpeläinen, sosiaali- ja terveysjohtaja Tuula Liehu, vs. henkilöstöjohtaja Maarit Mäntykoski, ammattijärjestöjen edustajana pääluottamusmies Päivi Noppari, viestintäpäällikkö Laura Walden, Jämsek Oy:n toimitusjohtaja Ulla Haggrén, Jämsän Ateria-, puhtaus- ja tekstiilipalvelut -liikelaitoksen liikelaitosjohtaja Mervi Västinen, Jämsän Terveys Oy:n edustajana liiketoimintajohtaja Virpi Holmqvist, poliisin edustajana komisario Juha Mäntynen ja Jämsän seurakunnan edustajana kirkkoherra Pentti Leppänen. Molempien ryhmien vetäjänä ja vastuuhenkilönä kertomuksen työstämisessä on ollut työhyvinvointikoordinaattori Hannele Rahkonen.

1 JÄMSÄLÄISTEN HYVINVOINTI INDIKAATTOREIDEN VALOSSA

Alla on kuvattu sähköisen hyvinvointikertomuksen rakenteen mukaisesti eri indikaattoreista nousevaa tietoa sanallisesti. Indikaattoreiden kuvaajia liitteessä (liite 1).

1.1 JÄMSÄLÄISTEN HYVINVOINTIIN VAIKUTTAVIA ERITYISPIIRTEITÄ KAUPUNGIN PALVELURAKENTEESTA JA TALOUDESTA

Nykyinen Jämsän kaupunki on muodostunut usean kuntaliitoksen seurauksena. Vuoden 2001 alussa yhdistyivät Jämsän kaupunki ja Kuoreveden kunta. Vuoden 2007 alussa tapahtui Längelmäen osakuntaliitos. Vuoden 2009 alusta yhdistyivät Jämsän kaupunki ja Jämsänkosken kaupunki muodostaen uuden Jämsän kaupungin. Jämsänkosken kaupunkiin oli liittynyt jo aiemmin Koskenpään kunta.

Näin ollen monien kuntaliitosten seurauksena Jämsässä on kaupunkikeskus Seppolan lisäksi entiset kuntakeskukset väestökeskittyminä. Kuntaliitoksista johtuen Jämsässä on siis hajautunut yhdyskuntarakenne ja myös hajautunut palvelurakenne, mitkä aiheuttavat normaalia suuremmat palvelujen tuotantokustannukset verrattuna yhden keskustaajaman kuntiin.

Kuntaliitosten myötä myös kaupungin pinta-ala on kasvanut ja on nykyisin 1.824,12 km², josta maa-alaa on 1.571,44 km². Myös kaupungin laaja pinta-ala tuo omat haasteensa palveluiden tuotantoon ja saataavuuteen sekä aiheuttaa myös kustannuksia kaupungille ja veronmaksajille.

Jämsän elinkeinorakenne on teollisuusvaltainen. Vaikka toimipaikkojen lukumäärästä teollisia työpaikkoja on vain 6 % (2014), niin henkilöstön määrän ja liikevaihdon suhteessa teollisuus on merkittävin työllistäjä ja tulonmuodostaja Jämsässä. Teollisten työpaikkojen määrä Jämsässä on koko maahan ja Keski-Suomeen verrattuna huomattavasti suurempi. Sen sijaan julkisten työpaikkojen osuus on selkeästi maan keskiarvoa ja Keski-Suomen keskiarvoa alhaisempi.

Jämsän kaupungin teollinen perusta on puunjalostusteollisuudessa. Kaipolan ja Jämsänkosken taajamissa sijaitsevat UPM:n paperitehtaat ja Patria-konsernin yksiköt Hallissa ovat Jämsän suurimmat teolliset työllistäjät. Globaaleilla markkinoilla toimivat suuryritykset ovat joutuneet sopeuttamaan tuotantoaan ja myös työntekijämääräänsä toimintaympäristön ja kilpailutilanteen muuttuessa. Hallin varuskunnan ja koelentokeskuksen lakkauttaminen vuonna 2013 aiheutti yksistään noin 230 työpaikan menetyksen. Julkisten työpaikkojen vähäistä osuutta selittää Jämsän suurteollisuusvaltaisuus. Sosiaali- ja terveystoimen palvelutuotanto on nyt pääosin ulkoistettu ja tuotanto siirtynyt kaupungilta kahdelle yhteisyritykselle (Jokilaakson Terveys Oy ja Jämsän Terveys Oy). Myös valtionhallinnon työpaikkojen siirtyminen maakuntakeskukseen on vähentänyt julkisen alan työpaikkoja.

Työttömyys on yksi Jämsän seudun suurimmista ongelmista. Työttömyysaste on pysytellyt viime vuodet 15 - 17 prosentissa. Eriyisen huolestuttavaa on se, että pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta on ollut Jämsässä Keski-Suomea ja koko maata korkeampi. Kehitystä selittää ennen kaikkea teollisuuden rakennemuutos.

Väestö on vähentynyt Jämsän seudulla koko 2000-luvun. Vuosittainen väestötappio on ollut noin kahdensadan asukkaan verran. Väestöennusteen mukaan Jämsän väkiluku putoaa vuoteen 2040 mennessä alle 18 000 asukkaan, mikäli kehitys jatkuu samanlaisena. Negatiivista väestönkehitystä selittää sekä kuolleiden enemmisyys että kuntien välinen nettomuutto. Väkimäärän laskulla on omat kerrannaisvaikutuksensa.

Jämsän kaupungin taloustilanne on kohtalaisen vakaa, mikäli Jämsän kaupungin talouden tunnuslukuja verrataan koko maan ja Keski-Suomen keskimääräisiin tunnuslukuihin. Jämsän kaupungin tuloveroprosentti on 21,00, kun se koko maassa oli keskim. 19,82 % ja 20,47 %. Tuloveroprosentti ja myös kiinteistöveroprosentit säilyvät ennallaan tulevana vuonna 2017.

Vuoden 2015 tilinpäätöksen mukaan vuosikate/asukas oli Jämsässä 460 euroa/asukas, kun se oli koko maassa keskimäärin 348 euroa/asukas ja Keski-Suomessa 369 euroa/asukas. Vuosikate on keskeinen tulorahoituksen riittävyttä kuvaava kateluku, joka juoksevien menojen maksamisen jälkeen jää jäljelle käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainojen lyhennyksiin.

Jämsässä verotulot asukasta kohden ovat keskimääräistä suuremmat (4.043 euroa/asukas), kun verotulot olivat koko maassa keskimäärin 3.967 euroa/asukas ja Keski-Suomessa vain 3.511 euroa/asukas. Kaupungin lainakanta vuoden 2015 lopussa oli vain 1.617 euroa/asukas ja konsernissa 2.802 euroa/asukas. Vastaavat lainakannat olivat koko maassa keskimäärin 2.835 euroa/asukas (konsernit 5.975 euroa/asukas) ja Keski-Suomen peruskunnissa keskimäärin 3.053 euroa/asukas ja konsernissa 6.528 euroa/asukas.

Jämsän kaupunki on pystynyt sopeuttamaan palvelutuotantoaan ja purkamaan palveluverkosta hallitusviime vuosien aikana. Kaupungin talouden tasapainottamiseksi joudutaan kuitenkin koko ajan miettimään keinoja. Talouden tasapainottamista vaikeuttaa yleinen taloudellinen lama Suomessa. Talouden ennustettavuutta ja mahdollisuutta sen suunnitteluun heikentävät myös valtiovallan toimet mm. henkilöverotuksessa, yhteisöverojen jakoperusteissa ja valtionosuusjärjestelmän muutoksissa. Tiukasta taloudenpidosta ja talousongelmista huolimatta on Jämsässä pystytty edelleen tuottamaan ja järjestämään kuntalaisille laadukkaita ja vaikuttavia palveluita eli hyvää vastinetta veroeuroille.

1.2 LAPSET JA NUORET

Jämsässä lasten määrä vähenee. Oppilasennusteen mukaan perusopetuksessa olevien lasten/nuorten määrä vähenee lukuvuoden 2016–2017 tilanteesta vuoden 2022–2023 lukuvuoteen noin 180 lapsella. Ikäluokkien pieneneminen vaikuttaa myös lukiokoulutuksen opiskelijamäärään.

Lapsiperheitä Jämsässä kaikista perheistä oli noin 34 prosenttia vuonna 2015. Suomessa lapsiperheitä viime vuonna oli perheistä noin 39 prosenttia eli Jämsässä on hivenen keskimääräistä vähemmän lapsiperheitä. Lapsiperheiden määrä suhteessa perheiden määrään on vähentynyt. Syntyvyys ei ole suuresti muuttunut viimeisten kolmen vuoden aikana: vuonna 2015 lapsia syntyi 163, vuonna 2014 heitä syntyi 151 ja vuonna 2013 syntyi 170 lasta. Luonnollisesti lasten määrän väheneminen näkyy neuvolakäyntien määrän pienenemisenä.

Yksinhuoltajien perheiden osuus lapsiperheistä on kasvanut: vuonna 2013 yksinhuoltajaperheitä oli 21,1 prosenttia ja vuonna 2015 heitä oli 22,3 prosenttia kaikista lapsiperheistä. Myös valtakunnallisesti suunta on ollut kasvava ja lähes samaa luokkaa kuin Jämsässä (koko maassa yksinhuoltajaperheitä oli vuonna 2015 yhteensä 21,1 %).

Ahtaasti asuvien lapsiperheiden määrä suhteessa kaikkiin lapsiperheisiin on pysynyt Jämsässä varsin samalla tasolla viimeiset kolme vuotta (n. 30 %), mikä on samaa tasoa kuin Suomessa keskimäärin.

Avohuollon perhetyön piirissä olevien määrä on kasvanut vuoden 2013 tilanteesta (tällöin yht. 125) vuoteen 2015 yhteensä 163 perheeseen. Huostaan otettujen lasten määrä on pysynyt vuodesta 2013–2015 lähes samassa määrässä eli vuonna 2015 heitä oli 56 ja vuonna 2013 yhteensä 54. Lastensuojelun asiakasmäärä on jonkin verran kasvanut eli 51 lapsella vuodesta 2013 vuoteen 2015, jolloin asiakkaita oli 357.

1.3 NUORET JA NUORET AIKUISET

Huolta aiheuttavat myös nuoret, jotka eivät ole opiskelemassa tai työelämässä. Myönteistä Jämsässä on, että koulutuksesta ulkopuolelle jääneiden 17–24 –vuotiaiden osuus vastaavasta väestöstä on vähentynyt (kts. kuvaaja).

Kaupungin väestön koulutusaste on pitkällä aikavälillä vahvistunut, kun asiaa tarkastellaan Tilastokeskuksen tilastoista. Perusasteen tutkinnon suorittaneiden määrä 15 vuotta täyttäneistä on kasvanut (2009: 62 %; 2011 64 %; 2014 67 %). Tämä tarkoittaa samalla, että niiden osuus, jotka eivät ole perusasteen jälkeistä tutkintoa suorittaneet, on vastaavasti pienentynyt. Erityisesti keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuus on kasvanut (15 vuotta täyttänyt väestö/keskiasteen tutkinto 2009:41 %; 2011: 42 %; 2014: 45 %).

Nuorten osalta kouluterveyskyselyn vastauksia ei ole käytettävissä vuoden 2015 osalta kyselyssä ilmenneiden valtakunnallisten ongelmien vuoksi, minkä vuoksi tässä esiteltävä tietomäärä on vähäinen.

1.4 TYÖIKÄISET

Jämsän kaupungissa työllisiä on väestöstä 36,6 %. Koko Suomen väestöstä työllisiä on 42,2 %. Pirkanmaan vastaava luku on 41,6 % ja Keski-Suomen 38,7 % (tiedot vuoden 2013 tilastosta).

Keski-Suomessa oli työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan joulukuun 2015 lopussa työttömiä työnhakijoita enemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aikaisemmin. Samana ajankohtana koko maassa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 14,4 %, Keski-Suomessa 18 % ja Jämsässä 18,4 %. Eniten työttömiä työnhakijoita on yli 50-vuotiaiden ja pitkäaikaistyöttömien, yli vuoden työttömänä olleiden kohdalla. Myös nuorten, alle 25-vuotiaiden osuus työttömissä on ollut kasvava. Vuoden 2016 trendi työttömyydessä on pääosin ollut vuoden 2015 kaltainen, kokonaistyöttömyyden hieman las-
kiessa.

Toimeentulotukea Jämsässä sai vuonna 2015 yhteensä 1133 ruokakuntaa, määrä on vähentynyt hivenen vuodesta 2013 (tällöin 1186).

1.5 IKÄIHMISET

Jämsän kaupungissa väestö ikääntyy ja se aiheuttaa omia haasteitaan (esimerkiksi palveluiden kysyntä kasvaa). Vanhuspalveluissa on vastattu tähän palvelurakennemuutoksilla sekä panostamalla kotihoitoon. Tarkasteltaessa yli 75-vuotiaiden määrää, havaitaan heidän määrän nousseen 116 henkilöllä vuodesta 2013 vuoteen 2015, jolloin yli 75-vuotiaita oli 2661 henkilöä. Yli 75-vuotiaista säännöllisen kotihoiton piirissä on Jämsässä ollut noin 12 prosenttia tästä ikäluokasta vuonna 2015. Tehostetun palvelun hoitopaikkoja on lisätty ja varsinaisia pitkäaikaisen laitoshoidon paikkoja ei enää ole. Omaishoidon määrä on lisääntynyt Jämsässä ja sitä tuetaan. Vuonna 2016 omaishoitajia oli jo 125 henkilöä. Vuonna 2015 heitä oli 110.

1.6 KAIKKI IKÄRYHMÄT

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit ovat vähentyneet 15–64 vuotiailla vuodesta 2013 vuoteen 2015. Tarkasteltaessa kaikkia vastaanottokäyntejä (kaiken ikäiset) voidaan todeta lääkärille suuntautuneiden vastaanottokäyntejä olleen vuonna 2015 yhteensä 21469 kappaletta. Vuonna 2014 niitä oli vähemmän eli 20507 kappaletta ja 2013 vastaava määrä oli 21301 käyntiä.

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden 25–64 –vuotiaiden määrä suhteessa 1000 vastaavan ikäiseen on kasvanut Jämsässä hivenen parin viime vuoden aikana. Jämsässä mielenterveysperusteisesti määrättyä sairauspäivärahaa saajia on enemmän kuin valtakunnassa keskimäärin (kuvaaja LIITE 1). Myös mielenterveyskeskuksen käyntimäärät ovat lisääntyneet: vuonna 2013 niitä oli 5515 ja vuonna 2015 käyntimäärä oli 6077 kappaletta.

Yhden hengen asuntokuntia Jämsän asuntokunnista oli 43 prosenttia vuonna 2015. Koko Suomen tasolla katsottuna yhden hengen asuntokuntien määrä on Jämsän luokkaa (v. 2015 se oli 42,2 %).

Työkyvyttömyyseläkettä saavien 25–64-vuotiaiden määrä sen sijaan on vähentynyt hivenen. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen määrä 25–64-vuotiaissa on vähentynyt eli siinä valossa terveysasiat ovat kehittyneet parempaan suuntaan.

Poliisin tietoon tulleiden huumausainerikosten ja törkeiden huumausainerikosten määrä on lisääntynyt viime vuosina.

Kelan sairastavuusindeksi ilmaisee jokaiselle Suomen kunnalle lasketun indeksin avulla, miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (joka = 100). Kelan sairastavuusindeksi perustuu kolmeen tilastomuuttajaan: kuolleisuuteen, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuteen työikäisistä (16 - 64-vuotiaat) sekä lääkkeiden ja ravintovalmisteiden korvausoikeuksien haltijoiden osuuteen väestöstä. Kukin muuttujista on suhteutettu erikseen maan väestön keskiarvoon, jota merkitään luvulla 100. Lopullinen indeksi on kolmen osaindeksin keskiarvo.

Sairastavuusindeksi kertoo nopeasti yleistilanteen kunnan tai sitä suuremman alueen sairastavuudesta, ja aikasarja osoittaa onko kunta etäännytynyt maan keskiarvosta vai lähestynyt sitä. Indeksien osista kaksi eli työkyvyttömyys ja pitkäaikaissairastavuus (erityiskorvausoikeudet) ovat rekisterikantamuuttujia ja vuodesta toiseen melko stabiileja. Kuolleisuus vaihtelee etenkin pienissä kunnissa vuodesta toiseen, minkä vuoksi laskelmissa on käytetty kolmen peräkkäisen vuoden keskiarvoa.

Jämsässä Kelan sairastavuusindeksi oli vuonna 2015 108,20 ja voidaan todeta, että keskiarvo etäännytti maan keskiarvosta. Vuonna 2013 indeksi oli 106,30.

Vuoden 2015 aikana alkoi maahan saapua runsaasti turvapaikanhakijoita ja vastaanottokeskuksia perustettiin. Pihlajalinnalla konserni perusti 180 paikkaisen turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksen Auvilan alueelle. Kaupunkiin perustettiin vastaanottokeskustyöryhmä, joka toimii yhteistyössä Pihlajalinnan ja muiden toimijoiden kanssa. Jämsän kaupunki päätti varata 25 kuntapaikkaa oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille alkuvuodesta 2015. Kotouttamissuunnitelma päivitettiin ja sosiaalitoimeen palkattiin määräaikainen maahanmuuttokoordinaattori hoitamaan maahanmuuttoasioita ja niiden koordinoitua yhdessä ELY-keskuksen ja vastaanottokeskuksen kanssa.

Kaupungin sivistystoimiala on järjestänyt lakisäätteistä valmistavaa opetusta vastaanottokeskuksen perusopetusikäisille asukkaille ja maksullisena palvelutuotantona kielikursseja. Jämsän Ateria-, Puhtaus- ja tekstiilipalvelut -liikelaitos toimii työssäoppimisen koulutuspaikkana toisen asteen koulutuksessa oleville turvapaikanhakijoille. Jämsän Terveys Oy on hoitanut turvapaikanhakijoiden terveydenhuollon palvelut. Oleskelulupia on jo myönnetty vastaanottokeskuksessa oleville turvapaikanhakijoille ja jotkut heistä tai muualta tulleista ovat valinneet kotikunnakseen Jämsän. Suurin osa vastaanottokeskuksessa olevista odottaa kuitenkin vielä päätöstä. Oleskeluluvan saaneiden kiinnittyminen mahdollisimman hyvin suomalaiseen yhteiskuntaan mm. onnistuneen kotouttamisen, kouluttautumisen ja työllistymisen kautta edistää hyvinvointia ja terveyttä. Kaupungin virallisten toimijoiden lisäksi vapaaehtoiset toimijat, järjestöt ja seurakunta ovat merkittävässä asemassa kotoutumisen edistäjinä ja ko. tahot ovatkin jo nyt osallistuneet erittäin paljon erilaisiin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin.

2 KAUDEN 2013–2016 TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Yleisenä tavoitteena hyvinvointityötä ohjaa pyrkimys väestöryhmien välisten terveyserojen kaventamiseen. Tämän toteutuminen edellyttää terveyden ja hyvinvoinnin näkökulman huomioon ottamista ja tähän liittyviä toimintakäytäntöjen muuttamista niin kunnan kaikilla toimialoilla kuin perus- ja erikoissairaanhoidossa. Terveyden edistäminen on yhteistyötä.

Kauden 2013–2016 hyvinvoinnin edistämisen painopistealueina ovat olleet:

1. Hyvinvointia edistävä ympäristö
2. Mielen terveyden edistäminen ja päihteiden käytön väheneminen
3. Liikkumisen ja henkisen vireyden edistäminen
4. Terveellisen ravitsemuksen edistäminen
5. Köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäiseminen
6. Kunnan strategista johtamista toteutetaan kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta

Tulevissa kappaleissa arvioidaan kunkin osa-alueen tavoitteiden toteutumista erikseen.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisaktiivisuutta Jämsän kaupungissa voidaan katsoa myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuosittain toteuttaman, kuntien eri toimialojen terveydenedistämisaktiivisuutta kartoittavien, TEA-viisari-tiedonkeruiden pistemäärien perusteella. Mittaamisessa on keskitytty erityisesti organisaatioiden kykyyn integroida terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen organisaation perustoimintaan niin, että saavutetaan vaikutuksia kuntalaisten terveydessä ja hyvinvoinnissa.

Terveydenedistämisaktiivisuutta mitataan TEA-viisarissa seuraavilla toimialueilla: perusterveydenhuolto, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, liikunta, kuntajohto ja ikääntyneiden palvelut

Terveydenedistämisaktiivisuuden mittaamiseen kehitetty viitekehys on yhteinen eri toimialueille. Poikkeuksena on kuntajohtoa koskeva tiedonkeruu, jossa on sovellettu neljää eri ulottuvuutta.

Terveydenedistämisaktiivisuudesta (TEA) selvitetään edellä kuvatuilla toimialueilla

- a) sitoutumista strategiatasolla terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen (esim. näkyvyys erilaisissa asiakirjoissa sekä kansallisten ohjelmien hyödyntämistä)
- b) johtamista (kuvaava terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen organisointia, vastuun määrittelyä ja toimeenpanoa)
- c) Seurantaa ja tarveanalyysiä. (kuvaava vastuuväestön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden seurantaa ja tarveanalyysiä väestöryhmittäin sekä raportointia johtoryhmälle ja luottamushenkilöille)
- d) Voimavaroja (kuvaava terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen resursointia esim. henkilöstön mitoitusta ja osaamista)
- e) Yhteisiä käytäntöjä (kuvaava, missä määrin yhteisistä toimintakäytännöistä on sovittu)
- f) Osallisuutta (kuvaava vastuuväestön mahdollisuutta osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin)
- g) Muita ydintoimintoja (toimialakohtaisesti määritettäviä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ydintoimintoja, jotka jokaisessa organisaatiossa tulisi toteuttaa)

TEA-viisaria varten kerätyt tiedot pisteytetään toiminnan laadun mukaan. Kuntien terveydenedistämisaktiivisuuden tulokset ilmoitetaan työkalussa pistemäärän 0–100 välillä.

Yhtenä osa-alueena TEA-viisarissa on perusterveydenhuolto. Esimerkkinä tässä yhteydessä avattakoon sen tiedonkeruuta tarkemmin. Tiedonkeruu koskee mm. terveysneuvontaa ja terveystarkastuksia, seuloja, neuvolapalveluja, kouluterveydenhuoltoa, opiskeluterveydenhuoltoa, ikääntyneiden neuvontapalveluja ja ehkäisevää suun terveydenhuoltoa.

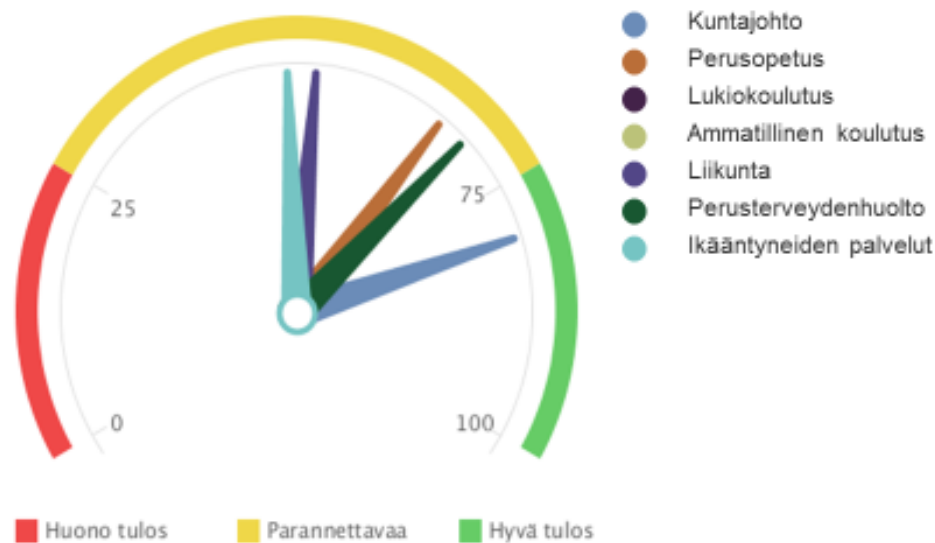
Lisätiedot kyselylomakkeiden sisällöistä ja TEA-viisarista yleensä www.teaviisari.fi

Jämsän terveydenedistämisaktiivisuus on kuvattu kuvissa 1, 2 ja 3. Kuvien yhteenvetona voidaan todeta, että Jämsässä terveydenedistämisaktiivisuudessa on hivenen kehittämisen varaa muihin kuntiin verrat-

tuna, mutta kuntajohtomme on sitoutuneempaa kuin muissa kunnissa, mikä varmasti johtaa tilanteen kehittymiseen tulevina vuosina. Kuntajohdon sitoutuneisuus on vuosivertailun perusteella selkeimmin kehittynyt.

Perusopetuksen ja perusterveydenhuollon terveydenedistämisasiivisyys on muun maan tasoa, mutta esimerkiksi liikunnan ja ikääntyneiden palveluiden osalta on kehittämisen varaa.

Terveydenedistämisasiivisyys : Jämsä 2016

Kuva 1. Terveydenedistämisasiivisyys Jämsän kaupungissa

	Jämsä	Koko maa
Terveydenedistämisasiivisyys	60	70
Kuntajohto	80	74
Perusopetus	66	69
Liikunta	52	72
Perusterveydenhuolto	69	66
Ikääntyneiden palvelut	49	74

Kuva 2. Terveydenedistämisasiivisyys Jämsän kaupungissa verrattuna muiden kuntien tilanteeseen

	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Terveystiedon edistäminen	..	60	60	64	55	57
Kuntajohto	..	80	..	76	..	32
Perusopetus	..	66	..	68	..	70
Liikunta	52	..	41	..	46	..
Perusterveydenhuolto	69	..	73	..	74	..
Ikäntyneiden palvelut	..	..	49	..	..	..

Kuva 3. Vuosivertailu Jämsä

2.1 HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ YMPÄRISTÖ

Hyvinvointia edistävän ympäristön yhtenä alatavoitteena suunnittelukaudelle 2013–2016 oli **taajamien kevyenliikenteen verkon ylläpito ja kehittäminen**. Kevyen liikenteen verkossa Jämsän kaupunki on kiinnittänyt huomioita niin sanottuihin epäjatkuvuuskohtiin mm. rakentamalla Palomäentien ja Valionkadun varrelle kevyen liikenteen väylän ja saneeraamalla Hiidenmäen alueella sijainneen murskepintaisen kevyen liikenteen väylän asfaltoiduksi väyläksi, jolloin muodostui kokonaan asfaltoitu kevyen liikenteen yhteys Himokseen asti.

Päällystystöitä on tehty esim. Sairaalantien ja Auvilantien kevyen liikenteen väylillä. Lisäksi valaistusta on saneerattu. Kevään 2016 aikana on tehty päätös muuttaa kevyen liikenteen väylien aurasrajaksi 3 cm aiemman 5 cm sijasta, tällä mahdollistetaan monipuolinen ja mahdollisimman esteetön liikkuminen kevyen liikenteen väylillä myös talvikaudella. **Esteettömyyden huomioiminen suunnittelussa** oli toinen alatavoite hyvinvoivassa ympäristössä. Liikenneväylien, kevyen liikenteen väylien ja muiden yleisten alueiden suunnittelussa Jämsän kaupungissa huomioidaan esteettömyys mahdollisuuksien mukaan.

Puistoja on pyritty vuosina 2013–2016 hoitamaan viheralueiden hoitoluokituksen mukaisesti ja siinä on pääsääntöisesti onnistuttu. Määrärahoja saneerauksiin on ollut niukasti, eikä tarvittavia ja toivottuja ympäristön kohentamisia ole päästy tekemään puistotoimessa suunnitellussa laajuudessa. Leikkipuistoja on saneerattu siten, että yksi puisto vuodessa on saanut perusteellisemman kasvojenkohotuksen ja muilla leikkipaikoilla on tehty pieniä kalustetäydennyksiä ja –korjauksia. Yhtenä merkittävimmistä saneerauksista oli Kumpulan leikkipaikka, josta muodostui entistä selkeästi laajempi kokonaisuus ja myös paikkakunnan ensimmäinen teemapuisto eläinhahmoineen. Jämsässä on useampi leikkipaikka/puisto, jotka soveltuvat kaikenikäisille sekä liikuntarajoitteisille.

2.2 MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN JA PÄIHTEIDENKÄYTÖN VÄHENEMINEN

Mielenterveyspalveluiden ja A-klinikan asiantuntijoiden mukaan **päihdeongelmat** ovat Jämsässä kasvussa ja huolestuttavaa on nuorten lisääntyvä kannabiksen poltto. Tässä suhteessa hyvinvointikertomuksen tavoitteissa ei ole täysin onnistuttu. Mielenterveyspalveluiden asiakkailta korostuvat masennuksen ja/tai uupumuksen oireet. Tämä heijastelee mielenterveyspalveluiden mukaan talouden ja työllisyyden epävarmaa ja kireää tilannetta sekä Jämsässä että koko Suomessa. Mielenterveyspalveluiden osalta kehitystä on uuden depressiohoitajan työpanos, joka on 50 % työaika. Masennuksen hoitoketjua ei ole päivitetty, mutta sen päivitys on aikataulutettu tälle ja tulevalle vuodelle 2017.

Yhtenä tavoitteena hyvinvointikertomuksessa 2013–2016 oli tehdä tunnetuksi palvelua **www.mielenterveystalo.fi**. Mielenterveystalon toiminta on tuttua sekä henkilökunnan työvälineenä että hoitomuotona. Kaikilla työntekijöillä on tunnukset Mielenterveystalon palveluun ja mielenterveyspalveluissa on myös koulutauduttu etäterapioihin. Palveluita kehitetään koko ajan vastaamaan ajan tarpeita.

Jämsäläisille mielenterveystalo-palvelua on esitelty Seniorsurf-tapahtumassa ja Paunun koululla hyvinvoinnin täyskäsä tilaisuudessa sekä Hyväntuulen messuilla ja lisäksi palvelua on esitelty lehtijutussa. Monet vapaaehtoisjärjestöt tukevat jämsäläisten yksinäisyyden ehkäisemistä ja mielenterveyden eheyttä esimerkiksi ryhmä- ja yksilötuen avulla.

2.3 LIIKKUMISEN JA HENKISEN VIREYDEN EDISTÄMINEN

Jämsän kaupungissa on edistetty monipuolisesti jämsäläisten liikkumista ja henkistä vireyttä niin kaupungin kuin muiden toimijoiden toimesta.

Kaupungin liikuntapalvelut ovat järjestäneet ohjattua liikuntaa eri-ikäisille erityisryhmille (esim. erityislapset, mielenterveyskuntoutujat, kehitysvammaiset). Osa ryhmistä on toteutettu työväenopistossa kaupungin liikunnanohjaajan vetämänä. Uimahalli on tarjonnut vesijumppia työikäisille ja erityisryhmille, ohjattuja kuntosaliryhmiä, lasten ja aikuisten uimakouluja sekä vauva- ja perheuintia. **Uimahallin hyvinvointituvassa** ihmisiä herätellään ottamaan vastuuta terveytensä edistämisestä ja jaossa on maksutonta Kunnossa Kaiken Ikää -materiaalia. Hyvinvointituvassa on voinut myös mitata verenpaineensa ja vyötärön ympäryksensä. Puistoihin on lisätty kaupungin toimesta esteettömiä ulkoliikuntalaitteita. Hyvinvointitupia on myös kirjastojen yhteydessä.

Liikuntaseurojen seurafoorumi on järjestetty kaksi kertaa vuodessa. Vuonna 2016 on aloitettu liikunta-, nuoriso- ja kulttuurijärjestöjen yhteiset seurafoorumit 2 kertaa vuodessa. Yhteisten järjestötapaamisten lisäksi liikuntaväen seurafoorumi järjestetään tarvittaessa. Liikuntaneuvonnan toimivan palveluketjun kehittäminen on vielä kesken.

Erityisliikkuville järjestetään vuosittain 2 isompaa tapahtumaa (Erityisliikkuvien kesä- ja talvipäivät). Toimintalauantai – lapsia ja nuoria houkutteleva teline- ja temppuilutapahtuma – pidetään niin ikään kaksi kertaa vuodessa. Myös muita liikuntatapahtumia kaupunki järjestää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Jämsän kaupunki tukee kohde- ja hankeavustuksin liikunta-, kulttuuri- ja nuorisotoimintaa järjestäviä yhdistyksiä (mukana myös kansanterveys- ja vammaisjärjestöjä). Kaupungissa toimii lukuisia liikunta-, kulttuuri- ja nuorisojärjestöjä, joilla on oma tärkeä tehtävänsä kaupunkilaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Jämsän kaupunki on pyrkinyt pitämään sisäliikuntatilojen tilavuokrat maltillisina. Nykyisenä haasteena on koulujen ja muiden tilojen sisäilmaongelmista johtuva liikuntatilojen ja salivuorojen riittävyys. Ulkoliikuntapaikkojen käyttö (esim. urheilukentät) on järjestöille maksutonta. Liikuntapaikkoja ja -reitistöjä ylläpidetään ja kehitetään yhteistyössä yhdyskuntatoimen, mutta myös yhdistysten ja esimerkiksi Himoksen alueen yrittäjien kanssa.

Kaupungin **internet-sivuilla** on esillä seudun liikuntaa järjestävien yhdistysten sekä yksityisten toimijoiden yhteystietoja sekä tiedot liikuntapaikoista. Syksystä 2014 alkaen sivuille on koottu liikuntakalenterit seudun eri toimijoiden liikuntatarjonnasta eri-ikäisille. Kaupungin elämänlaatupalveluiden yhteisellä luentosarjalla on joka vuosi myös liikuntaan ja hyvinvointiin liittyviä kaikille avoimia, maksuttomia teemaluentoja.

Liikkumisen ja henkisen vireyden edistämisen yksi alatavoite oli **lisätä liikuntaa kouluilla** välitunteihin. Liikunnan lisääminen koulupäivään on nykyään myös yksi valtion kärkihankkeista. Tähän asti jokainen koulu on pyrkinyt liikunnallistamaan oppilaita omin tavoittein. Nyt lukuvuosina 2016–2017 opetus- ja kulttuuriministeriön Liikkuva koulu –hankeavustuksen myötä oppilaille pyritään tarjoamaan yksi tunti liikuntaa päivässä aiempaa suunnitelmallisemmin.

Paunun koulussa on toiminut lukuvuodesta 2014–2015 asti **liikuntapainotteinen luokka**. Koululle perustettiin ensimmäinen liikuntapainotteinen 7. luokka syksyllä 2014. Liikuntapainotteisesta opetuksesta saatujen kokemusten pohjalta on toiminta päätetty vakinaistaa ja tarjota kaikille Jämsän kaupungissa syksyllä 2016 7. luokan aloittaville oppilaille mahdollisuus hakeutua liikuntapainotteiselle luokalle.

Liikuntapainotteisen luokan tavoitteena on tukea urheilua harrastavien tai liikunnasta kiinnostuneiden nuorten kokonaisvaltaista terveyttä. Liikuntaluokalle hakeutumiseen ei välttämättä edellytetä missään lajissa kilpailemista tai lajin harrastamista urheiluseurassa – tärkeintä on monipuolinen kiinnostus ja harrastuneisuus liikuntaan. Liikuntaluokalla on pakollista liikuntaa neljä tuntia viikossa.

Kouluilla on ollut **monenlaista kerhotoimintaa**, esim. liikunta-, musiikki- ja taidekerhoja. Koulujen ohjaajina toimivat yleensä koulun opettajat ja koulunkäynnin ohjaajat, mutta myös koulun ulkopuolisia ohjaajia on ollut.

Jämsän kaupungin järjestämää **iltapäivätoimintaa** on järjestetty Korven, Vitikkalan ja Kaipolan kouluilla. Iltapäivätoimintaan on osallistunut vuosittain noin 140–180 koululaista. Iltapäivätoimintaan osallistuneet ovat 1.-2.-luokkalaisia sekä erityisen tuen oppilaita, jotka ovat 3.-9.-luokilta. Iltapäivätoimintaa järjestetään koulupäivien jälkeen koulujen tiloissa klo 12–16. Iltapäivätoiminnan ohjaajina toimivat koulunkäynnin ohjaajat. Lisäksi Jämsän Seurakunta järjestää iltapäivätoimintaa.

Yhtenä tavoitteena oli perustaa sosiaalitoimeen urheiluvälinelainaamo. Tätä ei ole perustettu, mutta sosiaalitoimi jakaa lahjoituksena saadut urheiluvälineet perheille.

Kirjastoverkko on säilynyt kohtuullisena. Lähikirjastot palvelevat Kuorevedellä ja Länkipohjassa. Paikalliset järjestöt ovat näissä kirjastoissa ottaneet aktiivisen roolin kirjaston avoimna pitämiseksi. Yhteistoimintamalli on herättänyt laajaa kiinnostusta muualla. Pääkirjaston siirryttyä väistötiloihin vuoden 2016 alussa Jämsänkoskelle, vastattiin ydinkeskustan palvelutarpeeseen järjestämällä sinne useita kirjastoauton pysäkkejä ja perustamalla yrittäjän hoitama lehtienlukusali Matkahuollon tiloihin. Pinta-alaltaan laajassa kunnassa palvelu on kuitenkin osalle asukkaista kaukana. Kirjastoautopalvelu tasaa tätä.

Pääkirjaston väistötilajärjestelyissä on tehty yhteistyötä Vammaisneuvoston kanssa. Painopisteeksi on otettu erilaisten tapahtumien järjestäminen ja tiedottaminen. Luentosarjat ja muut tilaisuudet ovat olleet suosittuja. Kirjasto tekee varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa paljon yhteistyötä mm. kirjavinkkauksen ja satutuntien muodossa. Pääkirjaston lainaus on väistötiloissa laskenut, mutta lähikirjastot ja kirjastoauto kompensoivat osan alenemasta.

Kulttuurin saralla on järjestetty kaupungin toimesta kaikille avoimia vuosittaisjuhlia kuten veteraanijuhla sekä itsenäisyysjuhla. Museot ovat auki kesäisin. Lisäksi Kivipankilla järjestetään vaihtuvia näyttelyjä. Kivipankin pääsylippukäytännettä on muutettu ja mm. eläkeläisille ja opiskelijoille on oma lipputuote. Lauantaisin on kaikille vapaa pääsy. Tällä pyritään kannustamaan kuntalaisia käymään taidenäyttelyissä ja ainakin kesän 2016 osalta tässä onnistuttiin hyvin.

Kaupunki ylläpitää musiikkioppilaitosta ja työväenopistoa. Musiikkioppilaitoksen volyyymi on vuosina 2013–2016 pysynyt samana. Palvelun turvaamiseksi taksoja on korotettu. Työväenopiston tuntimäärää on sopeutettu vastaamaan valtionosuustuntimäärää. Molemmat oppilaitokset tuottavat palveluja myös Kuhmoisten kunnalle.

Kaupungin toiminnan lisäksi kulttuurista hyvinvointia luo esimerkiksi paikallinen taideseura Värinä yhteisillä ja jäseniensä taidenäyttelyiden muodossa. Jämsässä toimii kaksi aktiivista tanssiseuraa sekä useita kuoroja. Myös seurakunta tarjoaa kulttuurimahdollisuuksia kuorotoiminnan ja musiikkitarjonnan kautta.

Muutkin järjestöt ja vapaaehtoiset tukevat jämsäläistä henkistä hyvinvointia. Esimerkiksi Jämsän Muisti-yhdistys on tehnyt urauurtavaa työtä aivoterveystyön edistämiseksi ja työ jatkuu uuden projektin myötä: ”Nyt mun päässä ei raksuta – työttömyys on uhka aivoterveydelle”. Projektissa työskentelee kaksi henkilöä ja he järjestävät ryhmätoimintaa luonto-, liikunta- ja kulttuuriryhmät, joihin pääsee mukaan tavoitteellisen alkuhaastattelun perusteella.

Paikalliset yritykset osallistuvat oman palveluntarjontansa lisäksi jämsäläisen hyvinvoinnin edistämiseen muun muassa tukemalla erilaisia tapahtumia.

2.4 TERVEELLISEN RAVITSEMUKSEN EDISTÄMINEN

Terveellisen ravitsemuksen teemaan liittyen Jämsässä on kiinnitetty erityistä huomiota **terveellisen ravitsemuksen edistämiseksi**. Jämsän Ateria-, Puhtaus- ja Tekstiilipalvelut liikelaitos toteuttaa valtion neuvottelukunnan antamia ravitsemussuosituksia valmistaessaan aterioita jämsäläisille lapsille, nuorille, työikäisille henkilöstöruuan muodossa, sairaalan ja muiden asumisyksiköiden asukkaille sekä muille asiakkaille. Lisäksi liikelaitos on lisännyt ja monipuolistanut salaattivalikoimaa.

Koululaisille on tarjolla maksullinen **välipala**, mutta sen käyttöaste on pieni. Varhaiskasvatussuunnitelmaan ja esiopetukseen sisältyvä ruokakasvatusmenetelmä Sapere-ohjausryhmä kokoontuu säännöllisesti ja elää käytännössä monin tavoin varhaiskasvatuksen toiminnassa. Jokilaakson sairaalan osastoilla, palvelutaloissa, tehostetussa palveluasumisessa sekä kotipalvelussa on käytössä **ravitsemuskäsikirja**, josta on ollut koulutuksia sekä ateria- että hoitohenkilöstölle.

Ikäihmisten ravitsemuksen tavoitteiden osalta voidaan todeta, että mittarina RAI ja MNA ovat käytössä. MNA-mittaukset aloitettiin vuonna 2016 osana ravitsemusteemaa ja käytäntöä on tarkoitus jatkaa. Siihen, että yöpaastosta ei tulisi liian pitkä, on pyritty kiinnittämään huomiota ja ikäihmisille on tarjottu joustavina aikoina varsinaisten ruoka-aikojen lisäksi ruokaa (esimerkiksi haudutuspuuroastian avulla puuron saaminen jo varhain aamulla on mahdollista hereillä oleville)

2.5 KÖYHYDEN JA SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMINEN

Jämsän työllistämistoimenpiteet on keskitetty vuodesta 2016 alkaen Jämsän kaupungin työllistämisyksikköön, Kivikonttorille. Kaupunki on jo useita vuosia panostanut työllistämiseen, jotta Kelalle työmarkki-

natuen kuntaosuuksina maksettavat korvaukset pysyisivät kohtuullisina. Kaupunki työllistää ensisijaisesti yli 300 päivää työttömänä olleita.

Nuorisopalvelut ovat keskeisesti mukana nuorten kesätyöpaikkojen järjestämisessä yhdessä järjestöjen, yrittäjien ja Työvalmennussäätiö Avituksen kanssa. Etsivä nuorisotyö ja yksilövalmennus ovat myös osa Avituksen kanssa tehtävää yhteistyötä.

Jämsän kaupunki oli mukana vuosina 2012 - 2015 Työ- ja elinkeinoministeriön sekä Kuntaliiton käynnistämässä työllisyyden kuntakokeilussa Jyväskylän, Jämsän ja Muuramen yhteishankkeessa. Kuntakokeilun tavoitteena oli etsiä ratkaisuja pitkään työttömänä olleiden henkilöiden työllistymiseen, kehittää kokeilukuntiin oma työllistämisen malli lisäämällä yhteistyötä yritysten ja järjestöjen kanssa sekä lisäämällä kohderyhmän koulutukseen osallistumista, tehostamalla kohderyhmän siirtymistä toimenpiteiden välillä ja poistamalla työllistymisen esteinä olevia kannustinloukkuja.

Kuntakokeilusta saatuja kokemuksia hyödyntäen Jämsän kaupunginvaltuusto päätti vuosille 2016 – 2018 perustettavasta Jämsän kaupungin työllistämisyksiköstä. Samoissa Kivikonttorin tiloissa on toiminut kesäkuusta 2016 alkaen TE-palveluiden Jämsän toimipiste. Molempien toimintojen sijoittumisella samaan rakennukseen saavutetaan toimintoihin synergiaa ja toimintojen tehostumista.

Työllistämisyksikkö tuottaa myös vuonna 2015 voimaan tulleen laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (TYP) - koskevia palveluja. Työllistämistä edistävällä moniammatillisella yhteispalvelulla tarkoitetaan yhteistoimintamallia, jossa TE-toimisto, kunta ja KELA yhdessä arvioivat yhteispalvelua tarvitsevan työttömän palvelutarpeen, suunnittelevat työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaisen palvelukokonaisuuden sekä vastaavat työllistymisprosessin etenemisestä ja seurannasta.

Kuntien vastuun kasvattamisen myötä työttömyysturvalain muutos vuoden 2015 alusta lukien kasvatti kuntien vastuuta työmarkkinatuen maksuosuuksissa siten, että kunnat maksavat jatkossa puolet 300 - 999 päivää työmarkkinatukea saaneiden osuudesta ja 70 % yli 1000 päivää työmarkkinatukea saaneiden osuudesta. Tämä työttömyysturvalain muutos aiheutti Jämsän kaupungin työmarkkinatuen kuntaosuudelle kyseisenä vuonna lähes miljoonan euron lisämaksun.

Jämsän kaupunginhallitus päätti huhtikuussa 2016, että Jämsän kaupunki maksaa toukokuun alusta alkaen nk. Jämsä-lisää, jos työnantaja (yritys, yhdistys, säätiö, seurakunta ja yksityinen elinkeinon harjoittaja) palkkaa jämsäläisen työttömän vähintään 6 kk mittaiseen työsuhteeseen tai oppisopimuskoulutukseen. Jämsä-lisän suuruus on 300€/kk työsuhteessa vähintään 6 kk ajan ja oppisopimuksella 12 kk ajan. Jämsä-lisän tavoitteena on tukea jämsäläisen työttömän työllistymistä ja näin alentaa kaupungin työmarkkinatuen maksuosuutta.

Aktivointisuunnitelmien tekeminen kaikille alle 25 vuotiaalle pitkäaikaistyöttömille ei ole osoittautunut realistiseksi tavoitteeksi. Yhteistyötä on paljon nuorten kanssa toimivilla (etsivä nuorisotyö, nuorten yksilövalmennus, sosiaaliohjaajat). Näillä toimijoilla yhteistyömuotoja ovat kuukausittaiset palaverit, joissa käydään läpi yhteisten asiakkaiden tilanteita ja tarpeita esim. aktivointisuunnitelmien laatimiselle. Alkuvuonna 2016 etsivä nuorisotyö ja yksilövalmentaja tapasivat noin 30 yli 300 pv työmarkkinatukea saanutta nuorta ja tekivät tilannekartoituksen ja jatkosuunnitelman. Aktivointisuunnitelma tehdään aina silloin, kun työskentely on edennyt konkreettiseen toimenpiteeseen ja muulloin tarvittaessa.

Kuntouttavaan työtoimintaan on Jämsän kaupungissa lakisääteisesti panostettu vuosia. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuville tarjotaan aktivointisuunnitelman yhteydessä terveystarkastuksen mahdollisuutta. Läheteitä ovat tehneet te-palvelut, sosiaaliohjaajat ja joissakin tapauksissa työllistämisyksikön työhönvalmentajat.

Jämsän kaupungissa **nuorten kesätyöllistymistä on tuettu eri keinoin**. Esimerkiksi kesällä 2016 työllistyi 160 nuorta pääosin 2 viikon jaksolle kaupungin omiin työkohteisiin. Lisäksi myönnettiin 160 kesä-

työseteliä yrityksille, seurakunnille ja järjestöille. Vuonna 2016 muiden vuosien tapaan kaupunki sai yksityistä tukirahaa nuorten työllistämiseen. Lisäksi Jämsän kaupunki on tukenut 4H-yhdistyksen kesätyöllistämistä. Heillä työpaikkoja oli noin 80 kappaletta. Huomion arvoista on, että moni yritys työllistää ilman kaupungin tukeakin nuoria kesäksi, arviolta noin 200–300 henkilöä.

Muutamien vuosien kokemuksen mukaan kesätyöseteli on saanut hyvän vastaanoton työnantajien keskuudessa ja nuorten kesätyöllistäminen on selkeästi katsottu yhteiseksi asiaksi. Työllistämistoimikunnan myötämielisyys kesätyöllistämiseen on ollut joustavan toiminnan perusedellytys. Kaupungin kokoon suhteutettuna Jämsän kaupungin kesätyöpaikkojen määrä on suuri. Kaupungin eri tukimuotojen työllistämisen lisäksi nuoria ohjataan myös muiden työpaikkojen hakemisessa.

Kouluilla on opetus- ja kulttuuriministeriön kerhohankeavustuksen myötä saatu **vakiinnutettua kerhotoimintaa** Jämsässä kaikilla kouluilla. Varsinkin 1-2 luokkalaisille on toteutettu yhteistyössä musiikkiopiston, työväenopiston ja kolmannen sektorin kanssa kerhoja, jotka alkavat heti koulupäivän päätyttyä. Myös Kansallisoopperan kanssa on toteutettu oopperakerho.

Yhtenä tavoitteena ollut **oppilashuollon toimintamalli** on jatkuvan kehittämisen kohteena Jämsän kaupungissa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttuessa 2014 on tehty päivitykset suunnitelmiin. Myös opetussuunnitelmauudistuksen myötä (alkaen 1.8.2016) on oppilashuollon käytänteitä tarkistettu. Kaupungissa toimii opiskelijahuollon ohjausryhmä, jossa on hyvin laaja-alainen edustus sivistystoimialalta sekä sosiaali- ja terveystieteiltä.

Kiusaamista ehkäisevä Kiva –koulu toimintaohjelma on juurtunut kouluille. Kaikki Jämsän perusopetuksen koulut ovat tässä ohjelmassa mukana.

Kauden 2013–2016 tavoitteeksi asetettua uutta joustavan perusopetuksen ryhmää ei ole perustettu; moninaiset, osin yllättäen esiin tulleet, rakenteelliset muutokset selittävät tätä. Opetuksen tuen rakenne tullaan selvittämään erillisen toimintasuunnitelman avulla.

Nuorten osallistamista on edistetty eri keinoin. Nuor Jämsä-nuorisosiain neuvottelukunta toimii Jämsän kaupungissa ja sen edustajat osallistuvat lautakuntien ja hallituksen kokouksiin, osaan aivan säännöllisesti, osaan asialistan ja kiinnostuksen mukaan. Nuor Jämsän aloitteesta on varattu Jämsän liikuntahalliin syksyille 2016 pelailuvuoro nuorille, eli ns. höntsävuoro ilman urheilullisia tavoitteita tai sitoutumista koko kaudeksi. Vuoro on ollut suosittu.

Vuoden 2014 lopussa alkaneen ARAn rahoittaman ja Avituksen hallinnoiman Avitusta asumiseen-hankkeen mahdollistama **asumisneuvoja** on työllään muun muassa pienentänyt häättöjen määrää Jämsän kaupungin alueella, kun asukkaita on autettu konkreettisesti esimerkiksi realististen maksusuunnitelmien teossa. Ihmisten hyvinvointi lisääntyy konkreettisesti talouden hallinnan parantumisen myötä.

Seurakunnan toiminta edistää Jämsässä hyvinvointia niin vapaaehtoisten kuin seurakunnan työntekijöiden tekemän työn kautta.

Jämsäläisten hyvinvointia edistävät monet vapaaehtoiset toimijat. Erilaisiin sairauksiin vertaistukea tarjoavat useat yhdistykset, esimerkiksi AVH-yhdistys aivoverenkiertohäiriöihin sairastuneille, Jämsän Seudun Kuulo ry, Jämsän Seudun Diabetesyhdistys ry, Keski-Suomen Syöpäyhdistys ry:n Jämsän seudun paikallisosasto, Jokilaakson Reumayhdistys ry ja Jämsän Muistiyhdistys ry.

Köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisytyötä tehdään monissa vapaaehtoisjärjestöissä merkittäväällä panostuksella. Esimerkiksi Jämsän Jokilaakson A-Kilta tekee vapaaehtoistyötä päihdeongelmaisten ja heidän omaisten parissa. Rauhan Majakka taas esimerkiksi tavoittaa noin 200 jämsäläistä: opiskelijoita, yksinhuoltajia, työttömiä, ja lapsiperheitä. Työikäisiä kuuluu Rauhan Majakan asiakaskuntaan paljon. Rauhan Majakka tarjoaa ruoka-apua niin valmistetun lounaan merkeissä kuin jakamalla ruoka-apua. Lisäksi jär-

jestetään muutakin toimintaa kuten kokkikursseja, opetetaan rahanhallintaa ja toteutetaan syrjäytyneille nuorille miehille metsä/luontoretkeilyä.

Hallissa toimiva Emppis ry tavoittaa noin 200 henkilöä syrjäytymistä myös ehkäisevällä toiminnallaan, johon kuuluu matalan kynnyksen kohtaamispaikka ”olohuone” ikäihmisille, erilainen kerhotoiminta, liikunnalliset vuorot, retket sekä kotikäynnit (virkistys, ulkoilu, lukeminen ja seurustelu tavoitteena). Sympis ry Länkipohjassa järjestää monenlaisia kerhoja ja tapahtumia länkipohjalaisten osallisuuden lisäämiseksi. Kohderyhmänä ovat etupäässä ikäihmiset, mutta myös nuoremmat esimerkiksi lautapelikerhon myötä. Suunnitelmassa on poikamiesten ja yksinäisten miesten ruokakerhoa sekä maksupisteen avaamista vanhuksille.

Eläkeläisjärjestöjen kerhotoiminta on keskeisessä roolissa ikäihmisten syrjäytyneisyyden ehkäisemisessä. Esimerkiksi Jämsän Eläkeläiset ry järjestää kerhopäiviä kerran viikossa ja sen jäsenet käyvät virkistämässä Linnakartanon alueen vanhuksia. Myös SPR:n paikallisyhdistysten ystäväpalvelu on merkittävässä roolissa kuten heidän pitämänsä kerhotoiminta.

Jämsän Seudun Kuulo ry järjestää kuulolähipalvelupäivystystä Muistiyhdistyksen tiloissa. Tässä päivystyksessä neuvotaan kuuloasioissa, kuulokojeen käytössä sekä myydään tarvikkeita. Terveystieteistä ohjaus- ja neuvontatyötä tekevät myös paikalliset SPR:t. SPR:llä on muutakin terveyttä edistävää toimintaa, esimerkiksi Jämsän osasto järjestää terveystieteensä kautta mahdollisuuden jämsäläisille mittauttaa verenpainettaan ja kehon rasvaprosenttia. Jämsänkosken SPR:llä on lisäksi aktiivista nuorisotoimintaa. Yhteisöllisyyden yksi edistäjä on Jämsän Seudun Omakotitaloyhdistys ry, jolla on jäseniä noin 300.

Lasten ja nuorten asiaa edistävät paikalliset MLL:n paikallisosastot sekä Pelastakaa Lapset ry, jonka keskeinen ja satoja nuoria tavoittanut James Koskisen vapaapäivä tekee tärkeää syrjäytymistä ehkäisevää työtä kohderyhmänään 10–14-vuotiaat lapset/nuoret ja heidän perheet. James Koskisen vapaapäivään ovat liittyneet esimerkiksi erilaiset pienryhmät pitkin Jämsää. Jameksen kautta on tarjottu myös apua läksyjen lukemiseen eli järjestetty nuorille tukihenkilöitä.

Pelastakaa Lapset ry:n keskeinen toimintamuoto on myös varaisovanhempitoiminta, joka mahdollistaa halukkaille mummuille ja papoille lapsenlapsia tarvitsevista perheistä ja päinvastoin.

2.6 KUNNAN STRATEGISTA JOHTAMISTA TOTEUTETAAN KUNTALAISTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN NÄKÖKULMASTA

Kauden 2013–2016 yhtenä tavoitteena oli kunnan strategiseen johtamiseen liittyvät hyvinvoinnilliset asiat. Hyvinvointijohtamisen rakennetta on uudistettu vuoden 2016 aikana ja uuden toimintamallin (käytännön hyvinvointityöryhmän ja hyvinvointijohtoryhmän) toiminta on käynnistetty ja mallin toimivuutta seurataan. Sote-uudistuksen näkökulmasta Jämsä on jo vuonna 2016 tilanteessa, jossa suurin osa sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöistä työskentelee muun työnantajan palveluksessa. Hyvinvointijohtaminen on organisoitu uudelleen tulevaisuutta ajatellen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn nivominen osaksi talouden suunnittelua on hyvässä alussa. Vuonna 2016 hyvinvointikertomuksen asiakirjat käsitellään kaupunginhallituksessa ja kaupunginvaltuustossa samoissa kokouksissa kuin talouden asiakirjat.

Tavoitteeksi asetettu hyvinvoinnin ennakkovaikutusten arviointi ei ole käytössä isoimmista päätöksissä, mutta sen käyttäminen on asetettu tavoitteeksi kauden 2017–2020 tavoitteisiin.

3 JOHTOPÄTÖKSET SEKÄ HUOMIOITAVAT ASIAT KAUDELLE 2017–2020

Jämsässä vahvuutena ovat toimivat peruspalvelut. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystaluuissa tarjotaan myös palveluita, joita harvassa vastaavankokoisessa kunnassa pystytään tarjoamaan. Laajasta palveluvalikoimastamme löytyy omaa erikoissairaanhoidoa, kehitysvammaneuvoila sekä vahva mielenterveys- ja päihdepalveluiden yksikkö.

Yhtenä hyvänä esimerkkinä ihmisistä välittämisessä voi mainita sen, että Jämsä ei ole rajannut kilometrimääriä sille, minne kotipalvelun ruoka-ateriat jaetaan eli tällä tuetaan ihmisten asumista myös haja-asutusalueella.

Jämsäläisestä hyvinvoinnista kantaa aktiivisina toimijoina kaupungin ja terveystaluuja tuottavan Jämsän Terveystaluu Oy:n lisäksi monet muut tahot: seurakunta, vapaaehtoiset ja paikalliset yritykset.

Jämsässä on monipuolisia mahdollisuuksia ylläpitää omaa hyvinvointiaan. Esimerkiksi harrastaa liikuntaa. Jämsäläisistä 81 prosenttia onkin vähintään melko tyytyväisiä Jämsän liikuntaolosuhteisiin. Asia selvisi liikuntatoimen teettämästä liikuntapaikkakyselystä, josta saatiin nostettua kehittämistarpeita esille liikuntapaikkasuunnittelua varten.

Jämsän kaupungin haasteet ikääntyvä ja vähenevä väestö sekä työttömyys ovat haasteita, jotka on kohdattava realistisesti. Väestön ikääntyminen on huomioitava palvelujärjestelmää pohdittaessa. Väestön ikääntyminen on valtakunnallinen ilmiö, joka tosin koskettaa eri kuntia eri tavoin. Jämsän kaupungin huoltosuhde on heikentynyt vuosien aikana.

Digitalisoituvassa maailmassa kaikkien osallisuus on mahdollistettava. Myös ikäihmiset oppivat nykykaista tekniikkaa. Jämsäläiset ikäihmiset vastaanottavat innolla vertaistukea ja oppia tietoteknisissä asioissa. Samalla lapset ja nuoret ovat erittäin taitavia digitaalisten palveluiden käyttämisessä – haasteena on tarjota palvelua ja kohdata ihmiset ikäryhmänsä mukaan sillä menetelmällä, mikä hänelle on luontaisin. Digitaalisena aikanakaan ei tule unohtaa kasvokkain tapahtuvaa palvelua.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat jatkossa kiinteä osa maakunnan johtamista, mutta myös osat kuntien tehtäviä. Kunnassa on seurattava väestöryhmittäin kunnan asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi kunnan tehtävänä on muun muassa arvioida ja ottaa huomioon tehtyjen päätösten ja ratkaisujen vaikutuksia väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Yhtenä isona haasteena on saada toimiva yhteistyö kunnista maakuntiin.

Omana jämsäläisenä kehitystehtävänä on hyvinvoinnillisten painopisteiden vienti osaksi talous- ja toimintasuunnitelmia. Tärkeää on myös nähdä eri väestöryhmien väliset terveyserot ja tunnistaa nämä tarpeet sekä ottaa ne puheeksi. Ennaltaehkäisemällä ongelmia emme vaikuta vain terveyseroihin, vaan hillitsemme kunnan menojen kasvua.

Erityisesti huomioitavat asiat tulevalle kaudelle 2017–2020:

1. Hyvin haltuunotettu maakunta- ja sote-uudistus sekä hyvä yhteistyö maakunnan ja Jämsän kaupungin välillä
2. Suunnitelmallisen yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden välillä (kaupunki, Jämsän Terveystaluu Oy, Jämsän Seurakunta, jämsäläiset ja kansalais- ja vapaaehtoisjärjestöt, yrittäjät)
3. Jämsän elinvoimaisuuden kehittäminen
4. Lakisääteiset ja tarvetta vastaavat palvelut sekä niiden jatkuva kehittäminen

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA KAUDELLE 2017–2020

4 KUNTASTRATEGIAN PAINOPISTEET JA LINJAUKSET

Jämsän kaupungissa on uusi strategia, jossa visiomme vuoteen 2025 on: Jämsä - mahdollisuuksien kaupunki. Strategian mukaiset arvomme ovat yhteistyökykyisyys, palveluhenkisyys ja avoimuus.

Strategian kulmakivinä ovat elinvoima, sujuva arki sekä verkostot. Hyvinvointikertomus on yksi strategian mukaisia periaatteita toteuttava ohjelma. Elinvoima-kulmakiven mukaisesti Jämsässä edistetään uusien työpaikkojen ja yritysten syntymistä, mikä osaltaan tukee työllisyyden lisäämisen tavoitetta. Työllisyyttä tukeva tavoite on myös olemassa olevista yrityksistä ja työpaikoista huolehtiminen.

Elinvoimaisuuden toteutumista tavoitellaan keskustan houkuttavuuden ja vetovoiman lisäämisellä, uusilla asumis- ja toimitilamahdollisuuksilla sekä turvaamalla matkailuelinkeinon toimintaedellytyksiä. Tärkeänä nähdään myös hyvien ja ennakoitujen koulutusmahdollisuuksien turvaaminen sekä liikenneinfraan tehtävät investoinnit, joiden myötä esimerkiksi matka-ajan Tampereelle tai Jyväskylään odotetaan vähenevän.

Elinvoimaisuuden turvaaminen itsessään tukee jämsäläisten hyvinvointia. Strategiassa elinvoiman osuudessa oma tavoitteensa ”Jämsässä on hyvä asua ja yrittää” on suoranaisesti hyvinvointia tukeva. Tavoitteena on kääntää Jämsän asukasluvun muutos positiiviseksi. Kiinteistöjen, katujen ja muiden yleisten alueiden ja vesihuoltoverkon kunnossapitoon ja rakentamiseen panostetaan.

Elinvoimaisuutta on myös kuntalaisten näkeminen resurssina oman ja muiden ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Toisena strategian kulmakivenä on **sujuva arki**, jonka mukainen tavoite on järjestää ja tuottaa palvelut asiakaslähtöisesti, vaikuttavasti, ennakoivasti ja kokonaistalous huomioiden. Strategian mukaisesti tavoitteena ovat tyytyväiset ja hyvinvoivat jämsäläiset, joille tehdään kuntalaiskysely kerran valtuustokaudessa asian selvittämiseksi ja kehittämissuunnan varmistamiseksi. Palveluiden helppoa saavutettavuutta ja sähköisten palveluiden lisäämistä tavoitellaan. Hyvinvointikertomus indikaattoreineen toimii yhtenä mittarina. Hyvinvoinnin edistämistyössä sujuva arki on keskeinen, koska **hyvinvointi syntyy arjessa**.

Verkostojen osalta tavoitteena on aktiivinen yhteistyö ja kumppanuus, samalla etsitään uusia yhteistyöverkostoja ja huolehditaan nykyisistä. Toisena verkostoihin liittyvänä tavoitteena on yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, sisäisen ja ulkoisen tiedottamisen lisääminen ja kehittäminen. Tavoitteemme on olla sosiaalisessa mediassa näkyviä, mikä pitää sisällään kuntalaisten ja sidosryhmien osallistamisen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö on verkostoja: verkostoja poikkihallinnollisesti kaupungin organisaation sisällä mutta myös verkostoja sosiaali- ja terveystaloudellisten tuottavien yritysten, vapaaehtoistoimijoiden, poliisin, seurakunnan ja kuntalaisten kanssa.

Hyvinvointityöhön Jämsää ohjaa oman strategian lisäksi valtio, joka ottaa käyttöön kuntia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kannustavan elementin, ns. HYTE-kertoimen, jonka päämääränä on varmistaa kuntien aktiivinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminta myös sote-uudistuksen jälkeen. HYTE-kerrointa kehitettäessä on haettu tietoja, jotka päivittyvät vuosittain ja ovat saatavissa kaikista kunnista. Kunta voi omalla toiminnallaan vaikuttaa kannusteeseen.

HYTE-kertoimessa on kahdenlaisia indikaattoreita: prosessi- ja tulosindikaattoreita. Prosessi-indikaattorit kertovat kunnan terveydenedistämiseksi (TEA). Hallintokuntatarkastelussa olisivat peruskou-

lut, liikunta ja kuntajohto. Kaikissa näissä pisteytetään sitoutuminen terveyden edistämiseen, terveyden edistämisen johtaminen, väestön terveysseuranta ja tarveanalyysi, voimavarat ja osaaminen, yhteiset käytännöt, osallisuus sekä muut ydintoiminnot.

Tulosindikaattoreilla on haettu kannustavuutta. Kuntia palkitaan tuloksista, ei yksittäisistä toimenpiteistä. Lähtökohdaksi on ajateltu kouluterveyskyselyn hyvinvointi- ja terveystietoja, muutoksia nuorisotyöttömyydessä sekä koulutuksen ulkopuolelle jääneiden määrissä.

Kuva 4. HYTE-kerroin kuvana

5 HYVINVOINNIN PAINOPISTEALUEET JA KEHITTÄMISKOHEET

Hyvinvointisuunnitelman laatimisessa kaudelle 2017–2020 on hyödynnetty tietoa jämsäläisten hyvinvoinnin tilasta sekä tutustuttu Pirkanmaan Alueellisen hyvinvointikertomuksen 2017–2020 tietoihin. Pohjaesityksen on laatinut Jämsän hyvinvointiryhmä ja tätä esitystä on jalostettu hyvinvoinnin johtoryhmässä, jossa on ollut mukana kaupungin keskeisen johdon lisäksi poliisin, Jämsän seurakunnan ja Jämsän Terveyden edustajat. 18.10.2016 järjestettiin myös kuntalaisten hyvinvoinnin iltapäivä, jossa suunnitelmaluonnos oli nähtävillä. Järjestöjen edustajat ja yksittäiset kuntalaiset saattoivat jättää tällöin omia esityksiä suunnitelmaan liittyen. Iltapäivän annissa korostui muun muassa vapaaehtoistyön merkitys pienemmissä taajamissamme kaupungin ja muiden toimijoiden (mm. pankit) palveluiden vähennyttä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yhteistyötä. Jatkossa tärkeää on pohtia yhdessä yhteistyötoimijoiden kanssa toiminnan luonnetta ja työnjakoa esimerkiksi vapaaehtoisjärjestöjen kanssa. Hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosiossa on myös nähty, että eri ikäryhmät tulee kohdata heille sopivalla menetelmällä ja tämä tarkoittaa esimerkiksi nuorten ja lasten lähestymistä täysin uusilla keinoilla esimerkiksi somen tai tubettajien avulla.

Tärkeää on niin kaupungin, terveysyhtiöiden kuin vapaaehtoisjärjestöjenkin toimesta lisätä ja edistää jämsäläisten osallisuutta, koska se on tehokas keino torjua köyhyyttä ja syrjäytymistä. Sosiaaliset verkostot edistävät terveyttä. Jo nyt toteutettuja tapahtumia ovat olleet esimerkiksi kaupungin ja järjestöjen yhdessä järjestämät tapahtumat sekä Jämsän Terveys Oy:n asiakasraadit, joissa pyritään saamaan jämsäläisiä kehittämään palveluita yhdessä Jämsän Terveys Oy:n edustajien kanssa. Kuntalaisia on haastettu kertomaan näkemyksiään muihinkin kaupungin kehittämisiin, kuten sataman ja keskustan suunnitteluun.

Yhteistyötä on myös turvallisuussuunnittelun ja hyvinvointisuunnittelun yhteneminen, mitä haetaan Jämsässä myös. Turvallisuus on tärkeä osa hyvinvointia. Kaudelle 2017–2020 asetettujen tavoitteiden toteutumisen tilasta raportoidaan ensimmäisen kerran tilinpäätöksen yhteydessä keväällä 2018.

HYVINVOINTISUUNNITELMA 2017 - 2020 JÄMSÄN KAUPUNKI**TAVOITE 1.****5.1. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN**

TAVOITE	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Lasten ja nuorten liikkumisaktiivisuuden lisääminen	Kehitetään lapsien/nuorien omien kanavien kautta liikkumista edistäviä toimia (esim. videot, apit, bloggaajat) Vastuutaho: Sivistystoimi, Jämsän Terveys Oy, työllistämisyksikkö	Osana kunkin toimialan/toimijan toimintaa	Kouluterveyskysely: Ylipaino % eri ikäryhmissä 8. ja 9. luokan oppilaat, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat sekä ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat)
	Liikkuva koulu- hankkeeseen osallistuminen talousarvion puitteissa Vastuutaho: Kaikki peruskoulut	Kaikki peruskoulut, talousarvion puitteissa	Kouluilla järjestettävä toiminta
	Tunti liikuntaa-periaate iltapäivätoiminnassa Vastuutaho: Peruskoulut, joissa iltapäivätoimintaa	Peruskoulut, joissa iltapäivätoimintaa talousarvion puitteissa	Kouluilla järjestettävän toiminnan kuvailu
	Kaupungin kaikki toimialat sisällyttävät taloussuunnitelmaansa lasten, nuorten ja lapsiperheiden liikkumisaktiivisuutta tukevia toimenpiteitä Vastuutaho: Kaikki kaupungin toimialat	Osana kunkin toimialan toimintaa, sisällytetään toimialojen taloussuunnitelmiin	TEA-viisari MOVE-fyysisen toimintakyvyn testit 5. ja 8.-luokkalaisille (1.8.2018 alkaen 8-luokkalaiset)
Perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääminen	Kehitetään työkalu matalan kynnyksen yhteydenottoon erilaisissa huolissa Vastuutaho: Kaupunki, Jämsän Terveys Oy	Osana kunkin toimijan toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
	Välittämisen/varhaisen tuen mallin luominen ja yhteisöllisyyden lisääminen (kylien roolin vahvistaminen, asukastoiminta). Asenteiden muokkaus, ettei ummisteta silmiä. Vastuutaho: Kaupungin turvallisuustyöstä vastaavat yhteistyössä muiden tahojen kuten palo- ja pelastustoimen kanssa	Osana kunkin toimijan toimintaa, talousarvion puitteissa	Lähtötilanteen selvittäminen kuntalaiskyselyn avulla 2017 ja seurantatutkimus sekä kuvailu
	Ravitsemustietoisuuden edistäminen (Sapere, ruokapalvelut, kouluruokailusuosituksen noudattami-	Osana kunkin toimijan toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu

TAVOITE	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
	nen, ravitsemus- ja hyvinvointiluennot) Vastuutaho: Yhdistykset, järjestöt, Jämsän Ateria-, Tekstiili- ja Puhtauspalvelut liikelaitos		
	Kouluruokailun kehittäminen lapsia ja vanhempia osallistaen Vastuutaho: Jämsän Ateria-, Tekstiili- ja Puhtaus- palvelut liikelaitos, sivistystoimi	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	TEA-viisari (osallisuus/oppilaiden vai- kutumahdollisuudet) Kouluruokailuun osallistujat (kouluter- veyskysely : ei syö päivittäin kouluruo- kaa eri ikäryhmissä 8. ja 9. luokan op- pilaat, lukion 1. ja 2. vuoden opiskeli- jat sekä ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat)
	Jämsän varhaiskasvatussuunnitelmassa on kuvattu ruokakasvatuksen tavoitteet. Vasu-perusteet oh- jaavat ja normittavat paikallisen suunnitelman laa- dinnan. Vastuutaho: varhaiskasvatus	Osana kunkin toimijan toimin- taa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
	Edullisia, yksinkertaisia ja terveellisiä ruokaohjeita kaupungin sivuille Vastuutaho: Jämsän Ateria-, Tekstiili- ja Puhtaus- palvelut liikelaitos	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
	Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamisen lisääminen NEPSY-valmentajiksi (neuropsykologi- nen) Vastuutaho: varhaiskasvatus	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
	Moniammatillisen yhteistyön käytännöt ja työnjako lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon kanssa su- juvaa. Esim. lastenpsykiatrian koulukonsultaatiot Jämsän Terveysten toteuttamina Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa	Kouluterveyskyselyt: kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus eri ikäryhmissä 8. ja 9. luokan oppilaat, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat sekä ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskeli- jat
	Neuropsykiatrista tukea kotiin Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa	Toteutunut määrä / kuvailu

TAVOITE	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
	Jämsän Terveys Oy:n terapiayksikön työntekijät tukevat asiantuntijoina varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstöä ja asiakkaita. Esim. lastenpsykiatrian konsultaatioiden laajentaminen varhaiskasvatukseen Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa	Kuvailu, määrät
	Papilio-hanke: päiväkotilasten tunne- ja sosiaalisten taitojen kehittämisohjelma. Pilotointi Jokivarren päiväkodissa. Vastuutaho: Varhaiskasvatus, Jyväskylän Yliopisto	Varhaiskasvatuksessa osana toimintaa talousarvion mukaisesti, Toteutetaan pääosin Jyväskylän Yliopisto hankerahoituksella	Kuvailu
	Terveysviestinnän lisääminen Vastuutaho: Kaupungin kaikki toimialat, Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	
	Lasten ja nuorten suun terveystottumuksia edistään Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy, varhaiskasvatus, perusopetus, lukio-opetus, ammattiopistot	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	DMF- indeksi (tervehampaaset % ikäkausittain 5v, 1. lk, 5 lk ja 8 lk) d/D-indeksi (reikiintyneet hampaat % ikäkausittain 5v, 1. lk, 5 lk ja 8 lk)
Lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen	Lapsiparlamentti, kyselyt Vastuutaho: varhaiskasvatus	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
	Oppilaskunnat, Nuor Jämsä, erilaiset kyselyt Vastuutaho: sivistystoimi	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
Lapsiperheiden huomioiminen yhdyskuntasuunnittelussa	Lähiliikuntapaikat; niiden kohdentaminen mahdollisuuksien mukaan kaikenikäisille Vastuutaho: yhdyskuntatoimi ja sivistystoimi	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Saadut valtionavustukset ja hankelukumäärä sekä kuvailu
Lasten ja nuorten turvallisen kasvun edistäminen	Kiusaamiseen puuttuminen aktiivisesti (myös somen ja nuorten omien mielipidevaikuttajien hyödyntäminen) Vastuutaho: Varhaiskasvatus, perusopetus, lukiot, oppilaitokset, Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
	Päihteiden käytön ennaltaehkäiseminen neuvonnalla, ohjauksella sekä uusia toimintatapoja yhteis-	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kouluterveyskysely: tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa eri ikä-

TAVOITE	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
	sesti pohtien esim. somen ja nuorten omien mielihyönteiden hyödyntäminen) Vastuutaho: Varhaiskasvatus, perusopetus, lukiot, ammattioppilaitokset, Jämsän Terveys Oy (koulu-terveydenhuolto keskeinen)		ryhmissä 8. ja 9. luokan oppilaat, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat sekä ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat
Lasten ja perheiden hyvinvointi lisääntyy	Varhainen puuttuminen kaikilla tasoilla ja kaikkien toimijoiden osalta Vastuutaho: Jämsän Terveys, sosiaalityö, varhaiskasvatus, perusopetus	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Alle 7-vuotiaiden lastensuojeluasiakaiden määrä ei nouse vuoden 2014 määrästä (50). Huostaanotetuista lapsista on 60 % avohuollossa. Kaupungin koulupsykologi, kuraattorit, opettajat, lastensuojelu sekä varhaiskasvatus ovat tyytyväisiä yhteistyön määrään ja laatuun Jämsän Terveys Oy:n kanssa
	Osallistutaan Keski-Suomen alueen kuntien LAPE-kärkihankkeeseen. Vastuutaho: sivistystoimi, sosiaali- ja terveystoimi, Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
Sote- ja maakuntauudistus: opiskelu- ja nuoruuden yhteensovittamistehtävän hyvä hallinta ja yhteisöllisen opiskelijahuollon varmentaminen.	Toimivan yhteistyön rakentaminen maakuntahallinnon ja muiden toimijoiden kanssa. Henkilöstösiirron yhteydessä arvioidaan kaupungin henkilöstöressin riittävyys onnistuneen yhteensovittamistehtävän ja yhteisöllisen opiskelijahuollon hoitamiseksi ja mahdollisesti sen johdosta tarpeelliset toimenpiteet siirron toteutuksesta. Vastuutaho: sivistystoimi	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu

TAVOITE 2.**5.2. IKÄIHMISTEN ELÄMÄNLAADUN EDISTÄMINEN**

TAVOITE	TOIMENPIDE/VASTUUTAHO	RESURSSI	INDIKAATTORI (MITTARI)
Yksinäisyyden ehkäiseminen	Kyläluuta-toiminnan leviäminen, varamummo ja varapappa-järjestelmä Vastuutaho: Vapaaehtoisjärjestöt, kaupunki, Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa talousarvion puitteissa, vapaaehtoisjärjestöt	Toimintojen määrä
	Päiväkeskustoiminnan kehittäminen Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Osana Jämsän Terveys Oy:n toimintaa	Uudet aktivoivat toiminnot
	Ryhmätoiminnan kehittäminen Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Osana Jämsän Terveys Oy:n toimintaa	Lähtötilanteen selvittäminen kuntalaiskyselyn avulla 2017 ja seurantatutkimus
	Ystäväpalvelu, vapaaehtoisjärjestöjen kerhotoiminta Vastuutaho: Monet vapaaehtoisjärjestöt (esimerkiksi SPR:n paikallisyhdistykset, eläkeläisjärjestöt, Sympis, Empis)	Vapaaehtoisjärjestöt	Kuvailu, määrät
	Ikäihmistien järjestötoimintaa tuetaan Vastuutaho: kaupunki	Määrärahojen/talousarvion mukaisesti	Järjestötoiminnan viriäminen, yhteistyömuotojen lisäys
Turvallisuudentunteen edistäminen	Kylien yhteisöllisyyden lisääminen Vastuutaho: Palo- ja pelastusviranomaiset, kaupunki	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu, järjestetyt koulutukset/tilaisuudet
	Asukastoiminnan lisääminen Vastuutaho: Vapaaehtoiset / kyläyhdistykset	Vapaaehtoiset	Kuvailu
	Ikätori Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa	Kuvailu (kävijämäärät?)
	Omaishoitajien kokoontumiset x 1 /kk Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa	Kuvailu
Ravitsemuksen parantaminen	Kotikokitoiminta Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa	Kuvailu
	Ravitsemustietouden lisääminen (luennot, neuvon-	Osana toimintaa	Kuvailu

TAVOITE	TOIMENPIDE/VASTUUTAHO	RESURSSI	INDIKAATTORI (MITTARI)
	ta) Vastuutaho: Jämsän Terveys		
	Vajaaravitsemuksen tunnistaminen / seulominen systemaattisesti sekä luennot ja neuvonta, ravitsemustilan seuranta Vastuutaho: Jämsän kaupungin vanhuspalvelut, Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Vajaaravitsemusriskin seulontojen (MNA) lukumäärä terveyskeskuksessa, kotihoidossa, asumispalveluissa ja laitoshoidossa (julkinen ja ostopalvelu) MNA alle 17 pistettä eli virhe- ja vajaaravitsemus % a) kotihoidon asiakkaat, b) asumispalveluiden asiakkaat, c) tehostettu asumispalvelu ja d) laitohoito
Tietoteknisten valmiuksien lisääminen	Teknologiatietouden hyödyntäminen ja lisääminen. ATK-kurssit, Ikätorin yhteydessä toimiva teknologia-lainaamo. Vastuutaho: Jämsän kaupungin työväenopisto ja vanhuspalvelut, Jämsän Terveys	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Järjestettyjen kurssien ja niille osallistuneiden määrä. Teknologia-lainausten lukumäärä
	Senioreiden vertaistoiminta Vastuutaho: kirjasto	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
Liikkumisen lisääminen	Ikäihmisille suunnattuja erityisliikkujien ryhmiä (esim. tasapainoryhmät, ikämotoryhmät, uimahallin kohdennettu ryhmätoiminta) Vastuutaho: Työväenopisto, liikuntatoimi ja järjestöt kotikuntoutus, työväenopisto, liikuntatoimi ja järjestöt	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Ikäihmisille suunnattujen kurssien määrä / v
Ikäihmisten kotona asumisen tukeminen	Vanhuspalvelusuunnitelman valmistuminen ja käytäntöön kotouttaminen Vastuutaho: vanhuspalvelut	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Suunnitelman valmistuminen Somaattisen erikoissairaanhoidon hoitopäivät 75 v täyttäneillä / 1000 vastaavanikäistä Vanhainkotien 80 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12. % vastaavanikäisestä väestöstä

TAVOITE	TOIMENPIDE/VASTUUTAHO	RESURSSI	INDIKAATTORI (MITTARI)
	Osallistutaan Keski-Suomen alueen kuntien ikäihmisten kärkihankkeeseen (I&O-hanke) Vastuutaho: Sosiaali- ja terveystoimi, Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa, talousarvion/määrärahojen puitteissa	Kuvailu
	Kehitetään keinoja parantaa kotona asuvien ravitsemuspalveluita ja osallisuutta Vastuutaho: kaupunki, Jämsän Ateria-, Puhtaus- ja Tekstiilipalvelut-liikelaitos, Jämsän Terveys Oy, Jämsän Seurakunta	Osana toimintaa, talousarvion/määrärahojen puitteissa	Kuvailu

TAVOITE 3.**5.3. TYÖIKÄISEN VÄESTÖN ELÄMÄNHALLINNAN VAHVISTAMINEN**

TAVOITE	TOIMENPIDE/VASTUUTAHO	RESURSSI	INDIKAATTORI (MITTARI)
Yrittäjyyden tukeminen	Neuvonta, ohjaus, Jämsek ja kaupungin palvelualat Vastuutaho: Jämsekin työntekijät, Jämsän kaupungin työntekijät	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Uusien yritysten määrä vs. lopettaneiden määrä
	YES-hanke: kohdentuu varhaisvatukseen, perusopetukseen ja toiselle asteelle Vastuutaho: Varhaiskasvatus, perusopetus, toinen aste	Erillinen hankerahoitus	Yrittäjyystoimenpideohjelman valmistuminen
Työllisyyden kasvattaminen	Työllistymisen edistäminen erityisesti kuntouttavan työtoiminnan kautta Vastuutaho: sosiaali- ja terveystoimi, Avitus, yhdistykset	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa (Sosiaalihuoltolain alaista)	Asiakasmäärät / kk ja / v Avituksen, kaupungin ja 3. sektorin osuus Työmarkkinatuen kuntaosuus (€/v)
	Pitkäaikaistyöttömien työllistyminen Vastuutaho: työllistämisyksikkö	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
	Vaikeasti työllistyvien tukeminen esim. Jokivarren puukoulun ja Saksalan talon remontit. Vastuutaho: Arvo ry, Avitus, kaupunki	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu

TAVOITE	TOIMENPIDE/VASTUUTAHO	RESURSSI	INDIKAATTORI (MITTARI)
	Jämsän Terveyden velvollisuus työllistää pitkäaikaistyöttömistä 6 % vuosittain Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Jämsän Terveys Oy	Toteuma
Mielenterveys- ja päihdepalvelut toimivat ja niitä on saatavana avopalveluina riittävästi	Asiakas saa hyvää ja laadukasta palvelua riittävästi. Asiakas pääsee laitoshoitoon ja muuhun erikoissairaanhoidon, mikäli paikalliset palvelut eivät ole riittäviä. Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Jämsän Terveys Oy	Psykiatrisen sairaalahoidon hoitopäivät alle 2800 hoitopäivää/vuosi, päihdelaitoshoidon noin 500 hoitopäivää/vuosi
	Potilasjärjestöjen toiminnan käynnistymistä tuetaan ja kokemusasiantuntijoiden osaamista hyödynnetään ja heitä koulutetaan lisää. Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Jämsän Terveys Oy	Kokemusasiantuntijakoulutuksen määrä
	Kolmannen sektorin toiminnan vakiintuminen, tukeminen ja kokemusasiantuntijoiden sekä tukihenkilöiden kouluttaminen. Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Jämsän Terveys Oy	Kuvailu
Päihdehaittojen vähentäminen	A-klinikan toiminta: hoitoonohjaukset, ajokorttiseurannat, matalan kynnyksen vastaanotto eli päivystysaika klo 8-10. Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy	Jämsän Terveys Oy	Alkoholikuolleisuus 35-64 – vuotiailla/100000 vastaavan ikäistä Poliisin tietoon tulleet rattijuopumukset / 1000 asukasta Audit-testien käyttö
Mielenterveyden tukeminen	Vapaaehtoisjärjestöjen ryhmätoiminta Vastuutaho: Vapaaehtoisjärjestöt (kuten eläkeläisjärjestöt, SPR, Jämsän Seudun Mielenterveysseura, Rauhan Majakka)	Vapaaehtoiset	Kuvailu
Onnistuminen kotouttamistyössä	Vastuutaho: Kaupunki, muut toimijat	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Oleskelulupien lukumäärä Omaehtoisesti kuntaan muuttaneiden lukumäärä Oleskeluluvan saaneiden kuntaan muuttaneiden lukumäärä Oleskeluluvan saaneiden perustamien uusien yritysten määrä

TAVOITE	TOIMENPIDE/VASTUUTAHO	RESURSSI	INDIKAATTORI (MITTARI)

TAVOITE 4.

5.4. YHTEISÖLLISYYDEN JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN

TAVOITE	TOIMENPIDE/VASTUUTAHO	RESURSSI	INDIKAATTORI (MITTARI)
Jämsäläisten osallisuuden edistäminen	Osallistava suunnittelu Vastuutaho: yhdyskunta-toimi (erityisesti kaavoitus, puistotoimi)	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Osallistavalla menetelmällä toteutettujen suunnittelukohteiden määrä kaikista kohteista / vuosi
	Asiakasraadit Vastuutaho: Jämsän Terveys Oy ja kaupungin toimialat	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Asiakasraatien määrä ja kattavuus (kpl, millä alueilla/vuosi) Asiakasraadin kokoontumiskertojen määrä/Jämsän Terveys
	Lasten ja nuorten osallisuus ja aktiivinen vaikuttaminen: Lasten ja nuorten kuuleminen heitä koskevien päätösten tekemisessä esi- ja perusopetuksesta lukiokoulutukseen Vastuutaho: varhaiskasvatus, perusopetus, lukio	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
Turvallinen, viihtyisä ja esteetön ympäristö	Katujen ja kevyen liikenteen väylien saneeraus liikenneturvallisuutta painottaen ja erityisryhmät huomioiden Vastuutaho: Yhdyskuntatoimi/kunnallistekniikka	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Asiakaspalautteen määrä
	Olemassa olevien ulkoliikuntamahdollisuuksien kehittäminen esteettömyys huomioiden Vastuutaho: Yhdyskuntatoimi, sivistystoimi	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu
	Esteettömyyden huomioiminen palveluissa (esim. kuulo- ja näkövammaiset) Vastuutaho: kaikki palveluntuottajat	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kuvailu/saatu palaute
	Yleisten paikkojen turvallisuus	Määrärahojen puitteissa	Poliisin tietoon tulleet henkeen ja ter-

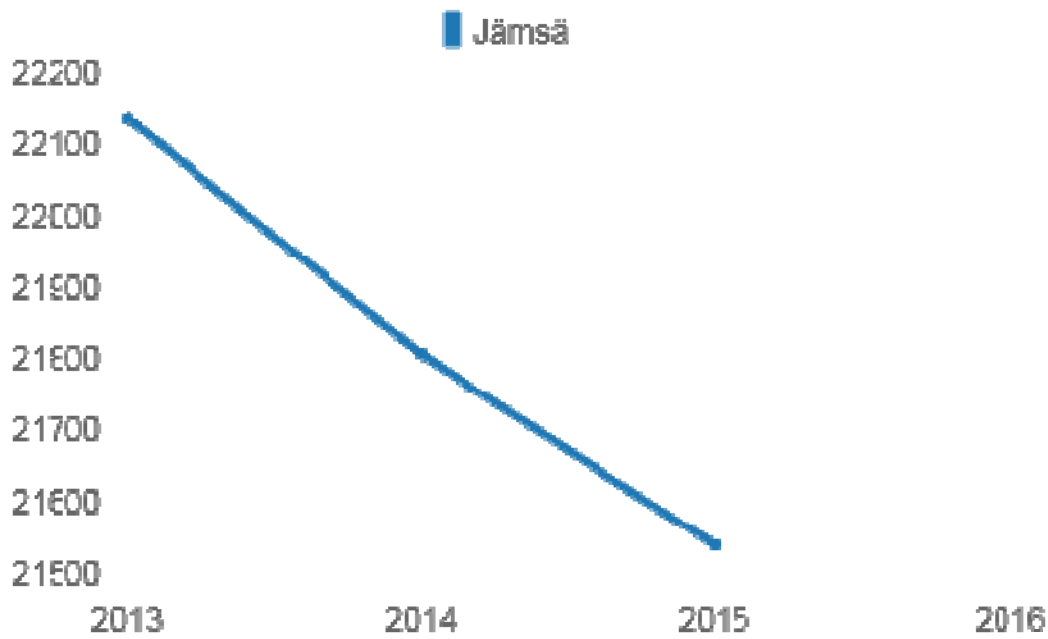
TAVOITE	TOIMENPIDE/VASTUUTAHO	RESURSSI	INDIKAATTORI (MITTARI)
	Vastuutaho: poliisi		veyteen kohdistuneet rikokset / 1000 asukasta. Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset / 1000 asukasta. Poliisin tietoon tulleet törkeät huumausainerikokset / 1000 asukasta.
Yhteisöllisyyden lisääntyminen ja yksinäisyyden vähentäminen	Kehitetään yhteistyötä järjestöjen kanssa Vastuutaho: Vapaaehtoiset kuten kyläyhdistykset, omakotitaloyhdistys), kaupungin ja palo- ja pelastuslaitoksen toimijat sekä Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa, vapaaehtoistyötä	Kuvailu
	Välittämisen/varhaisen tuen mallin luominen ja yhteisöllisyyden lisääminen (kylien roolin vahvistaminen, asukastoiminta). Asenteiden muokkaus, ettei ummisteta silmiä. Vastuutaho: Palo- ja pelastuslaitos, turvallisuustyöryhmä (pienturvallisuusryhmätoiminta)	Osana toimintaa, talousarvion/määrärahojen puitteissa	Kuvailu
	Turvataitojen koulutus yhteistyössä palo- ja pelastustoimen kanssa Nou hätä-koulutukset Vastuutaho: palo- ja pelastuslaitos, kyläyhdistykset, asukastoiminta, varhaiskasvatus ja perusopetus	Osana toimintaa, talousarvion/määrärahojen puitteissa, vapaaehtoisjärjestöt	Kuvailu
	Vapaaehtoisjärjestöjen vähävaraisten ja syrjäytymisuhassa olevia tukeva toiminta (ruokailua, ruokapua, kokkikursseja, asiointiapua ja tapaamispaikka) Vastuutaho: Vapaaehtoiset (esim. Rauhan Majakka, Symppis, Emppis)	Vapaaehtoisjärjestöt	Kuvailu
	Kiinteistöstrategia, tilapalvelut Vastuutaho: Tilapalveluiden henkilökunta	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Strategia laadittu vuoteen XXXX Asiakastyytyväisyys, korjauskustannukset €/m ²
Kaupungin terveelliset ja turvalliset kiinteistöt	Kiinteistöjen kunnossapidon seurannan kehittäminen, sähköinen huoltokirja	Osana toimintaa, talousarvion puitteissa	Kunnossapidon seurantajärjestelmä hankittu ja käyttö%-kaupungin kiin-

TAVOITE	TOIMENPIDE/VASTUUTAHO	RESURSSI	INDIKAATTORI (MITTARI)
	Vastuutaho: tilapalvelut		teistöissä
Moniammatillisten tiimien / verkostojen hyödyntämisen lisääntyminen toimintatapana	Kehitetään malleja moniammatillisten verkostojen hyödyntämiseksi ja luodaan verkostoja. Esim. Koulujen yhteisöllisen oppilashuoltosuunnitelmat tai kaupungin rakennuskohteissa käyttäjäyhteistyö Vastuutaho: kaikki toimialat, Jämsän Terveys Oy	Osana toimintaa, talousarvion/määrärahojen puitteissa	Kuvailu
Ympäristö luo hyvinvointia	Hyvin hoidetut puistoalueet, yhteisöllisten ja esteettömien alueiden järjestäminen (esim. julkiset hyötykasvialueet, viljelymaat), ulkoliikuntavälineiden lisääminen puisto- ja liikunta-alueille Vastuutaho: puistotoimi	Osana toimintaa, talousarvion/määrärahojen mukaisesti	Toteutuneet viljelyalueet ja niiden käyttäjämäärät, saneerattujen puistoalueiden määrä, lisättyjen ulkoliikuntavälineiden määrä.
Vaikutusten ennakoarviointi (EVA) käyttöön	Toimialat ottavat käyttöön keskeisissä kuntalaisten hyvinvointiin vaikuttavissa päätöksissä Vastuutaho: kaikki toimialat	Osana toimintaa	Vaikutusten ennakoarviointeja kpl/vuosi
Vammaisten henkilöiden asumisen kehittäminen.	Yhteistoiminta-alueella riittävä määrä eritasoisia asuntoryhmiä ja asuntoja vammaisille henkilöille. Vastuutaho: Jämsän kaupunki, vammaispalvelut	Osana toimintaa, talousarvion/määrärahojen mukaisesti	Kehitysvammaisia laitoshoidossa Kehitysvammaisia autetussa, ohjatussa ja tuetussa asumisessa vammaispalvelulain mukaisessa palveluasumisessa vaikeavammaisia
Kulttuuripalveluiden saavutettavuuden helpottaminen	A. Arvioidaan Kivipankin pääsymaksujen perimisen tarkoituksenmukaisuus B. pääkirjastohanke ja Jämsänkosken yhtenäiskouluhanke/koulukirjasto-itsepalvelukirjasto Vastuutaho: sivistystoimi ja yhdyskuntatoimi	Osana toimintaa, talousarvion/määrärahojen mukaisesti	Näyttelyiden kävijämäärät / kuvailu
Sote- ja maakuntauudistuksen hyvä haltuunotto	Varmennetaan yhteistyö maakuntahallinnon ja muiden toimijoiden kanssa. Arvioidaan henkilöstösiirron yhteydessä kaupungin henkilöstöresurssin riittävyys onnistuneen terveyden ja hyvinvoinnin edistämistehtävän hoitamiseksi ja mahdollisesti sen johdosta tarpeelliset toimenpiteet siirron toteutuksessa. Vastuutaho: kaupunki	Osana toimintaa, talousarvion/määrärahojen mukaisesti	Kuvailu

LIITE 1. INDIKAATTORIT

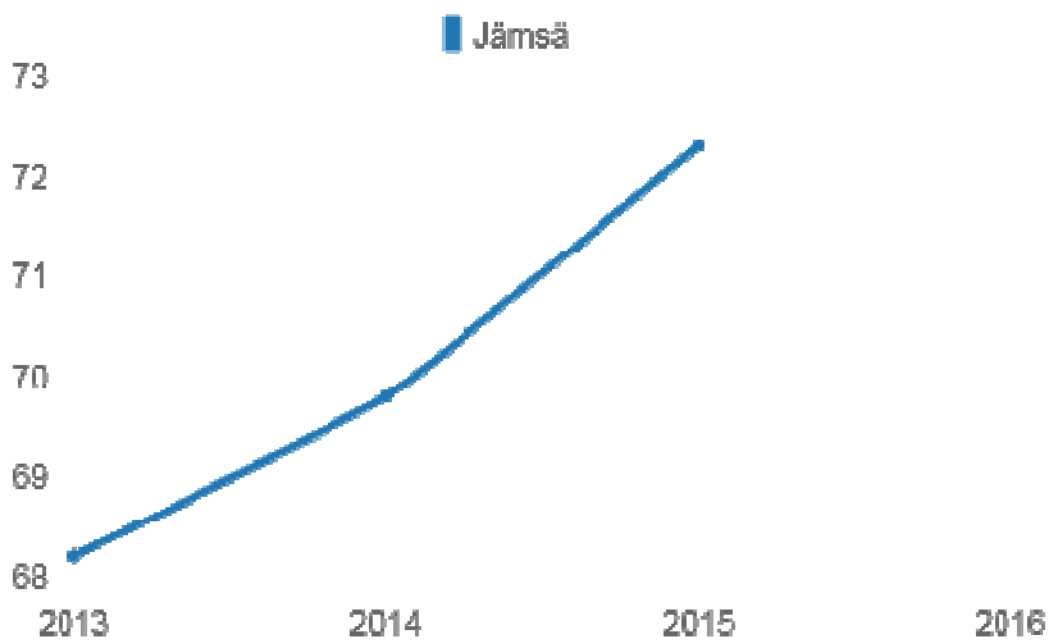
Väestö 31.12.

Jämsä : 21542

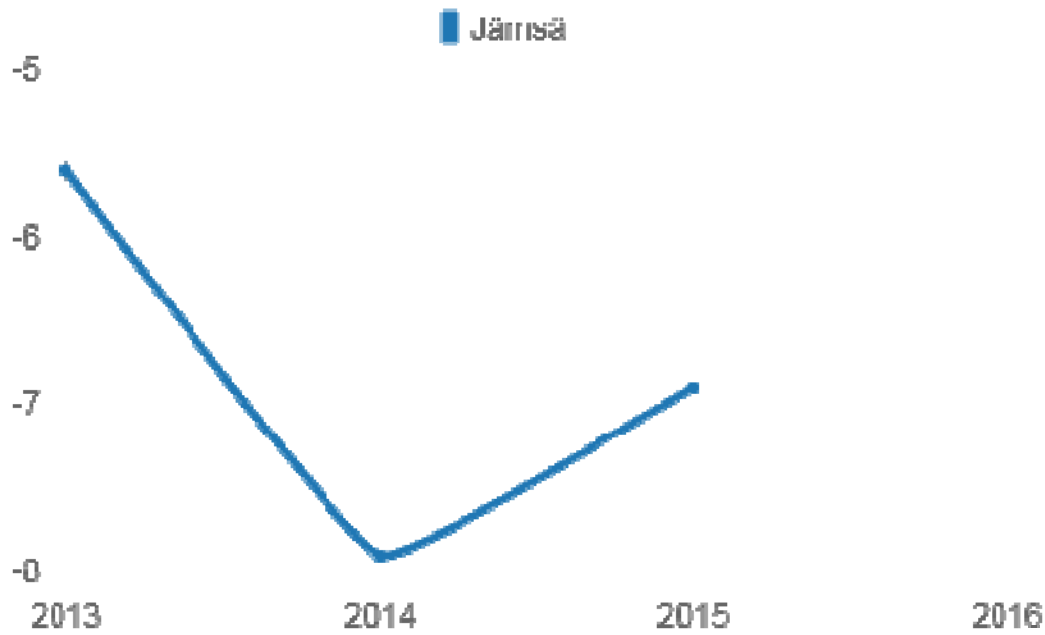
Huoltosuhte, demografinen

Jämsä : 72.3

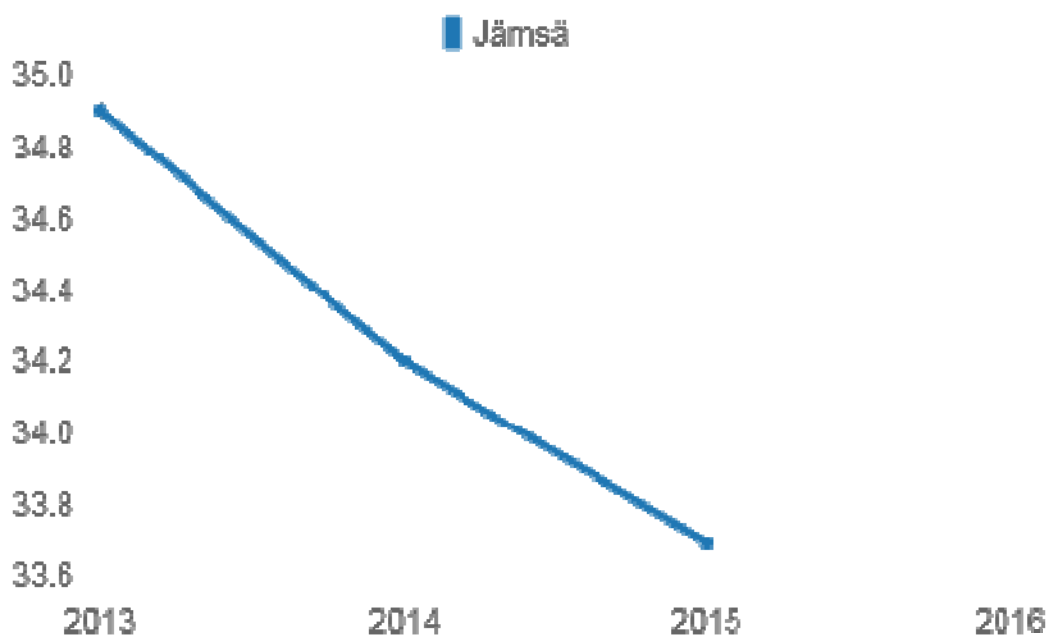
Jämsä : -6.9

Kuntien välinen nettomuutto / 1 000 asukasta

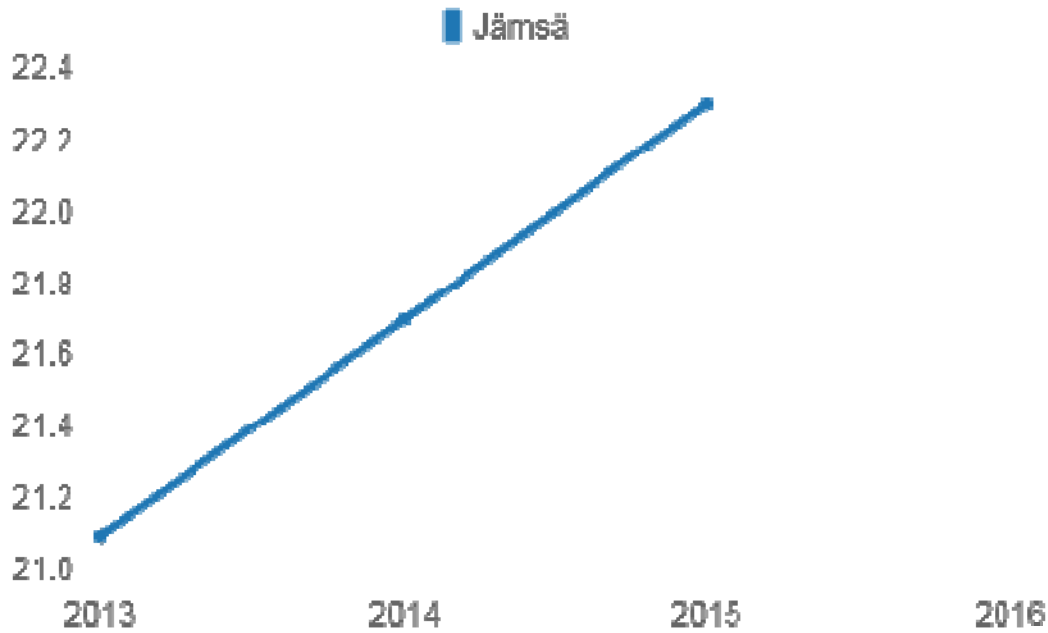
Jämsä : 33.7

Lapsiperheet, % perheistä

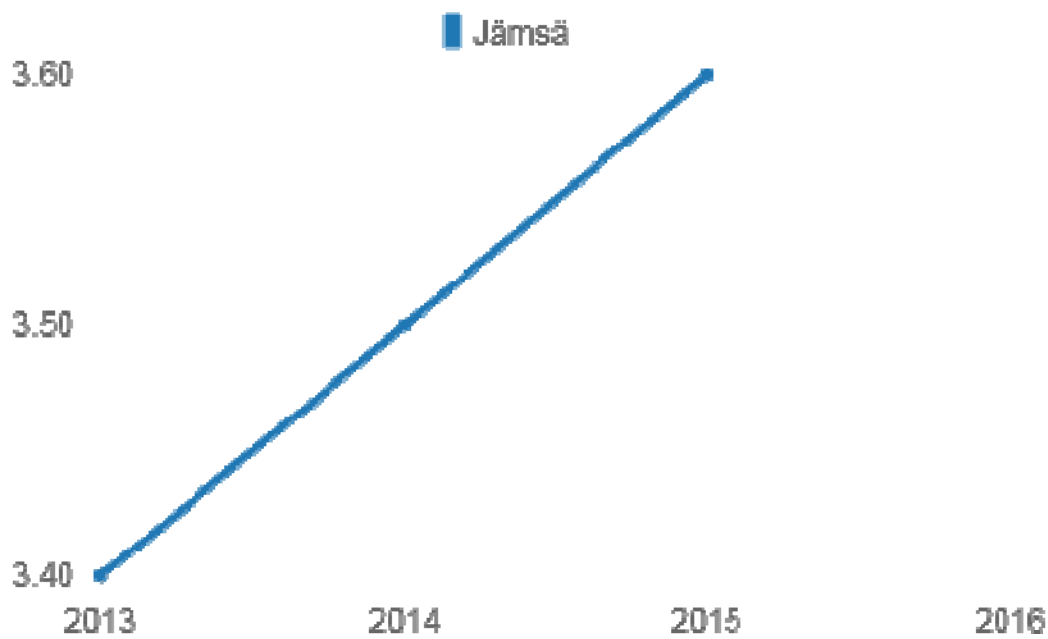
Jämsä : 22.3

Yksinhuoltajaperheet, % lapsiperheistä

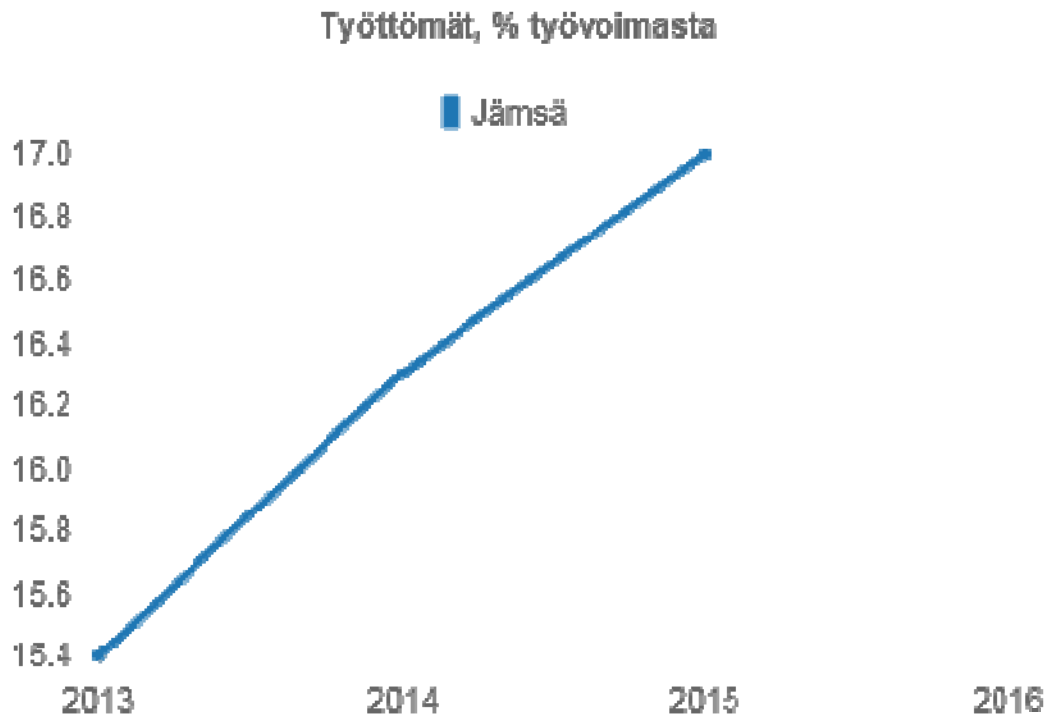

Jämsä : 3.6

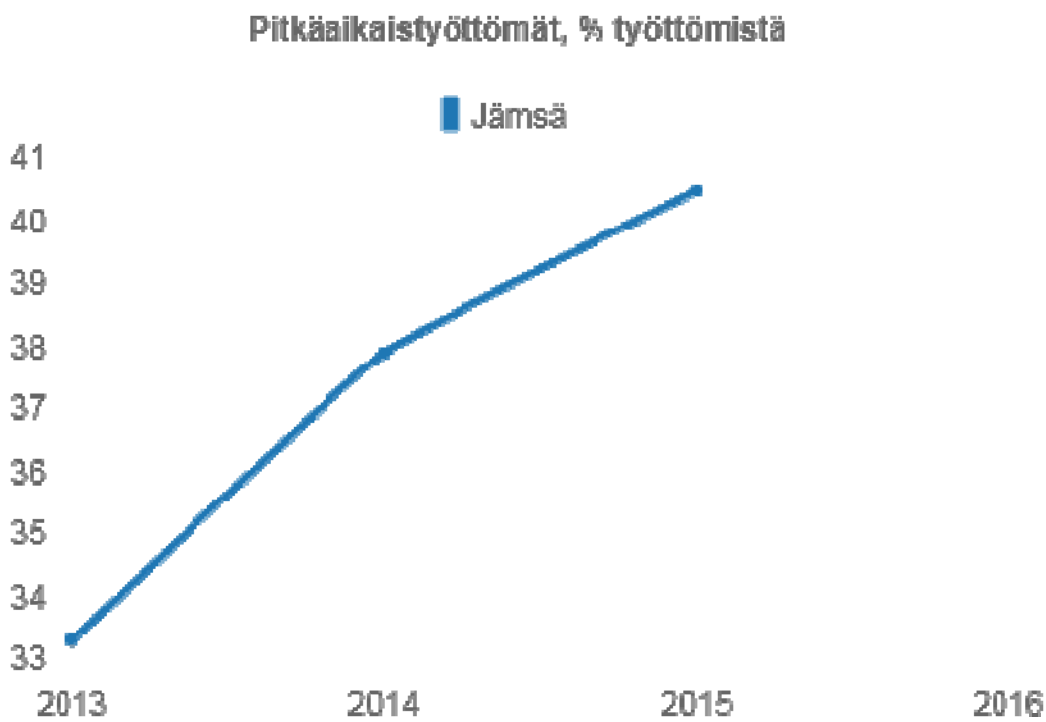
85 vuotta täyttäneet, % väestöstä

Jämsä : 17

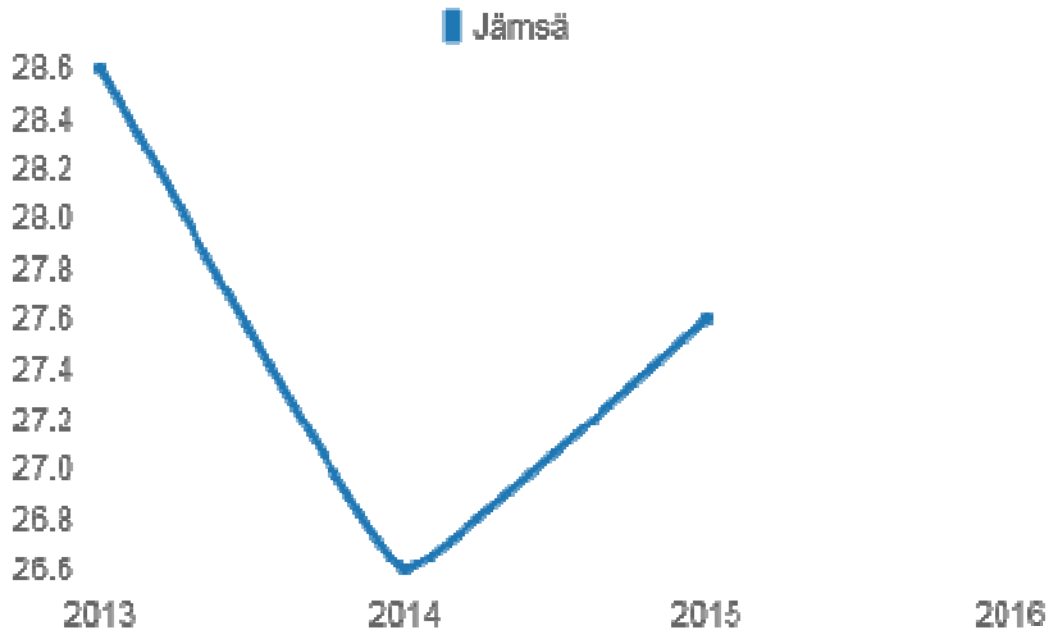

Jämsä : 40.5

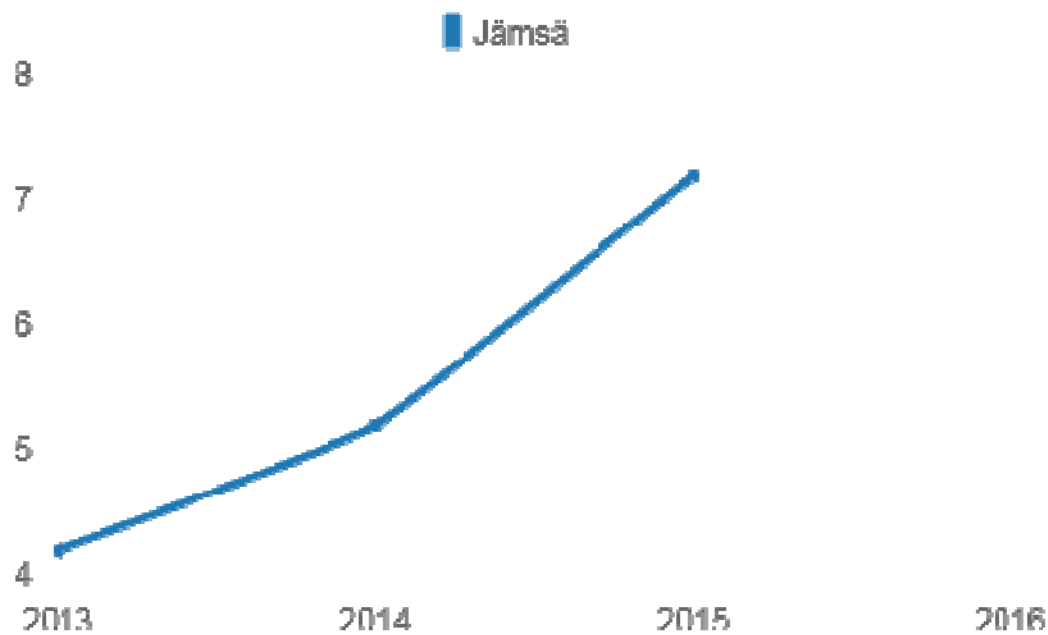
Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta

Jämsä : 27.6

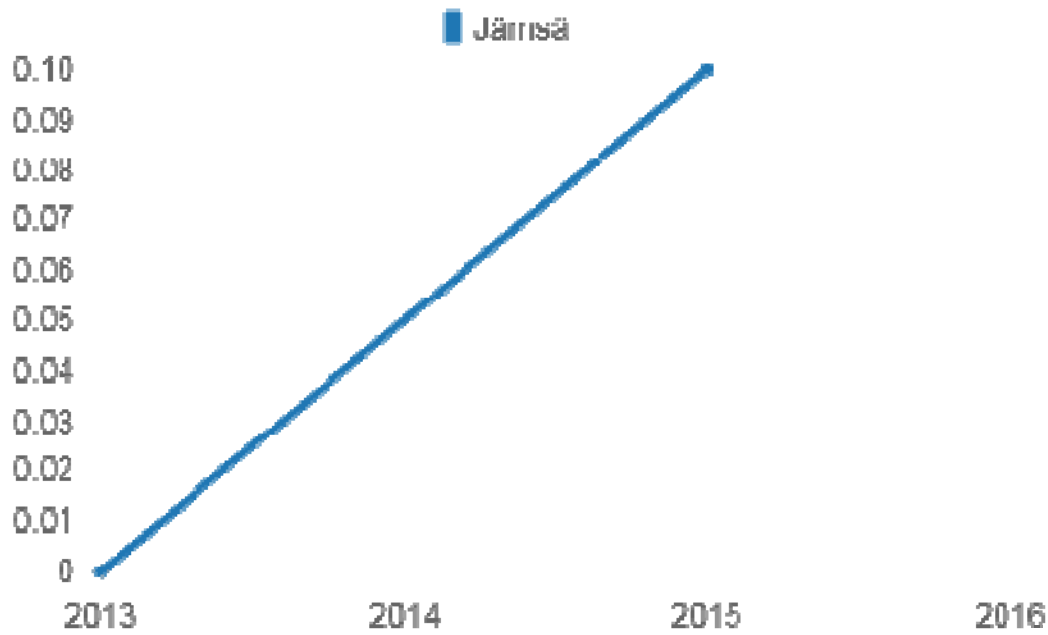
Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta

Jämsä : 7.2

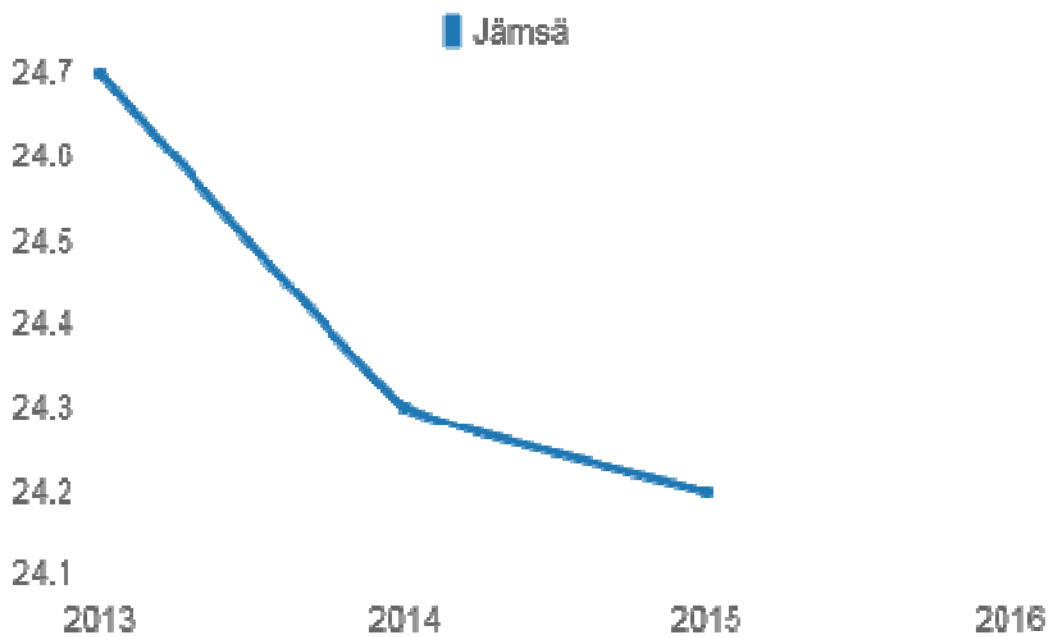
Poliisin tietoon tulleet törkeät huumausainerikokset / 1 000 asukasta

Jämsä : 0.1

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25 - 64-vuotiaita, %...

Jämsä : 24.2

LIITE 2. HYVINVOINNIN EDISTÄMISEN ERILLISOHJELMAT JA -SUUNNITELMAT

Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat**Valtakunnalliset ja pirkanmaalaiset terveyden ja hyvinvoinnin painopisteet ja strategiset linjaukset**

1. Pirkanmaan alueellinen terveyden edistämisen suunnitelma (2011)
2. Pirkanmaan alueellinen hyvinvointikertomus 2012
3. Pirkanmaan alueellinen ravitsemussuunnitelma (2011)
4. Pirkanmaan alueellinen terveystuennasuunnitelma (2014)
5. Palveluja elämän tähden. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin strategia 2012 – 2016
6. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston kokonaisturvallisuusstrategia
7. Pirkanmaan erikoissairaanhoidon strategia vuosille 2016 – 2025
8. Pirkanmaan terveydenhuollon palvelujen järjestämissuunnitelma (2012)
9. Alueelliset hoitoketjut, joissa elintapaohjaus mukana
10. Pirkanmaan mielenterveys- ja päihdestrategia 2013 – 2016
11. Pirkanmaan maakuntastrategia
12. Pirkanmaan ympäristöohjelma 2011–2016
13. Pirkanmaan kulttuurisuunnitelma (valmistumassa)

Huomioitavat kansalliset ja alueelliset hyvinvoinnin edistämisen ohjeet, suositukset ja suunnitelmat

1. Hallitusohjelma

1.1. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011

1.2. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelma 29.5.2015

1.2.1. Hallitusohjelma (koulutuksen kärkihankkeet s.17 ja hyvinvointi ja terveys s.20)

2. Lainsäädäntö

2.1. Suomen perustuslaki 731/1999 viitattu 22.3.2016

2.2. Terveystieteiden lakien 1326/2010 viitattu 22.3.2016

2.3. Kuntalaki 410/2015 viitattu 22.3.2016

2.4. Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 630/1998 viitattu 22.3.2016

2.5. Liikuntalaki 390/2015 viitattu 22.3.2016

2.6. Lastensuojelulaki 417/ 2007 viitattu 22.3.2016

2.7. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012 viitattu 22.3.2016

2.8. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista

2.9. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987 viitattu 22.3.2016

2.10. Lukiolaki 629/1998 viitattu 22.3.2016

2.11. Nuorisolaki 72/2006 viitattu 22.3.2016

2.12. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 viitattu 22.3.2016

2.13. Perusopetuslaki 628/1998 viitattu 22.3.2016

2.14. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 viitattu 22.3.2016

3. Valtakunnalliset ohjelmat, suositukset ja suunnitelmat

3.1. Kansainväliset: EU-ohjelmat ja WHO

Kansallisesti vaikuttavat EU:n ohjelmat (esim. EAKR, ESR...)

WHO: Global action plan for the prevention and control of noncommunicable diseases 2013 - 2020 viitattu 22.3.2016

Yleissopimus lapsen oikeuksista

Valtakunnalliset ohjelmat, suositukset ja suunnitelmat

3.2. Alkoholi

Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma

3.2.2. Erityisryhmät

Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen
Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (sis. lastensuojelusuunnitelman)

Ensimmäinen valtion kotouttamisohjelma 2012 - 2015 (TEM)

Suomen vammaispoliittinen ohjelma (VAMPO 2010 - 2015)

Elinolojen kehittäminen (laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)]

Palvelujen kehittäminen (laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista)

3.2.3. Kansanterveys

Lihavuus laskuun – Hyvinvointia ravinnosta ja liikunnasta. Kansallinen lihavuusohjelma 2012–2018
Suun terveyden edistäminen
Sydäntautien ehkäisy
Tarttumattomat sairaudet –verkosto: Poikkihallinnollinen kansansairauksien ehkäisyohjelma
Terveyden edistämisen laatusuositus (STM 2006:19)
Terveyserojen kaventaminen
Valtioneuvoston periaatepäätös terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinjauksista
Järjestöjen ohjelmat terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi

3.2.4 Koulutus

Koulutus- ja tutkimus vuosina 2011-2016 - kehittämissuunnitelma (OKM)

3.2.5. Kulttuuri ja hyvinvointi

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – toimintaohjelman loppuraportti (2015)

3.2.6. Käypä hoito –suositukset

Diabetes viitattu 22.3.2016
Dyslipidemiat
Keuhkohtaumatauti
Kohonnut verenpaine
Lihavuus (aikuiset) viitattu 22.3.2016
Lihavuus (lapset) viitattu 22.3.2016
Liikunta viitattu 22.3.2016
Osteoporoosi
Raskausdiabetes viitattu 22.3.2016
Syömishäiriöt viitattu 22.3.2016
Tupakkariippuvuus ja tupakasta vieroitus viitattu 22.3.2016

3.2.7. Liikunta

Ilo kasvaa liikkuen
Ilo kasvaa liikkuen asiakirja
Liikkuva koulu
Fyysisen aktiivisuuden suositus
Lasten ja nuorten liikuntasuositukset (2016)
Lasten ja nuorten liikunta käyttäytyminen, LIITU –tutkimus 2016
Move – fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä
Muutosta liikkeellä! - Valtakunnallinen yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020

Voimaa vanhuuteen, iäkkäiden terveystoimintaohjelma
Terveystoimintasuositukset aikuiset ja yli 65v.
Suuntaviivoja liikuntapolitiikan tulevaisuuteen (OKM)

3.2.8. Mielenterveys

Masennuksen ehkäisy

3.2.9. Ravitsemus

Terveyttä ruoasta! Suomalaiset ravitsemussuositukset 2014. Valtion ravitsemusneuvottelukunta viitattu 22.3.2016

Ravitsemuksella hyvinvointia. Opas kuntapäätäjille viitattu 22.3.2016

Syödään yhdessä - ruokasuositukset lapsiperheille, THL ja VRN, 2016

Aistien avulla ruokamaailmaan. Sapere -menetelmä päivähoiton ravitsemus- ja ruokakasvatuksen tukena.

Kouluruokailusuositus

Korkeakouluopiskelijoiden ruokailusuositus - Terveyttä ruoasta

Ravitsemussuositukset ikääntyneille

Ravitsemushoito. Suositus sairaaloihin, terveyskeskuksiin, palvelu- ja hoitokoteihin sekä kuntoutuskeskuksiin.

Toimenpidesuositus väestön jodin saannin parantamiseksi (10.2.2015)

European Nutrition and Food Action Plan 2015-2020

Vienna Declaration on Nutrition and Noncommunicable Diseases in the Context of Health 2020

3.2.10. Seksuaali- ja lisääntymisterveys

Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014 - 2020

3.2.11. SOTE-kehittäminen

Rakenteellinen sosiaalityö

Alueuudistus

3.2.12. Syrjäytymisen vähentäminen

Lähes ohjelma eli Nuorten yhteiskuntatakuu 2013- (TEM)

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy

Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkiallinen toimenpideohjelma 2011 - 2015.

Istanbulin sopimus (sis. määräykset naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemisestä ja poistamisesta, väkivallan uhrien suojelemisesta sekä väkivallan tekijöiden saattamisesta edesvastuuseen teoistaan)

3.2.13. Tapaturmien vähentäminen

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn tavoiteohjelma vuosille 2014 – 2020

3.2.14. Tupakkatuotteet

Savuton kunta -ohjelma

Savuton Suomi 2030 -ohjelma

Savuton sairaala

Tupakkapolitiikan uusi aika. Tupakkapolitiikan kehittämistyöryhmän ehdotukset

3.2.15 Työelämä

Osatyökykyiset työssä -ohjelma (2013 - 2015)

Maaseudun kehittämisohjelma 2014 - 2020 (TEM)

Työelämän kehittämisstrategia 2020 (TEM)

4. Työpankkikokeilu